

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ IR HUMANITARINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
PEDAGOGIKOS KATEDRA

3-ojo tarptautinio forumo „Teisė būti sveikam ir laimingam“
mokslinių straipsnių rinkinys

**„NET PATS MAŽIAUSIAS PILIETIS
TURI TEISĘ REIKŠTI SAVO MINTIS IR PAŽIŪRAS“**

2022 m. gegužės 27 d.

Leidinio sudarytojai:

Prof. dr. Rasa Braslauskienė

Doc. dr. Reda Jacynė

Konferencijos organizacinis ir mokslinis komitetas:

Pirmininkas: Prof. dr. Rasa Braslauskienė

Nariai:

Doc. dr. Reda Jacynė

Dr. Aida Norvilienė

Prof. dr. Neringa Strazdienė

Doc. dr. Sada Ramanauskienė

Dr. Marina Ponomorenko (Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського (Odesa, Ukraina), KU SHMF Pedagogikos katedros mokslo darbuotoja)

Dagna Volkovaitė (Klaipėdos lopšelio darželio *Puriena* neformalaus ugdymo mokytoja, ekspertė)

Vilma Gaidjurgienė (Klaipėdos *Gedminių* progimnazijos pradinio ugdymo mokytoja metodininkė)

Evelina Žukauskaitė (KU SHMF Pedagogikos katedros studijų koordinatorė, magistrantė)

Autorių kalba netaisyta.

© Rasa Braslauskienė, Reda Jacynė (sudarytojos), 2022

© Klaipėdos universitetas, 2022

ISBN 978-609-481-152-4

TURINYS

Pratarmė	4
Moksliniai straipsniai	6
<i>Rasa Braslauskienė, Erika Turauskienė</i>	7
Aktyvieji mokymosi metodai ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo(si) poreikių kalbinius gebėjimus: lygių mokymosi galimybių kontekstas	
<i>Vilma Gaidjurgienė</i>	15
Pilietiškumo ugdymas pradinėse klasėse	
<i>Reda Jacynė</i>	20
Auginame ir ugdome pilietį	
<i>Daiva Markevičienė</i>	27
Šeimos indėlis į vaiko sėkmę mokykloje	
<i>Marina Ponomorenko</i>	32
Изобразительное искусство как практика развития национальной идентичности ребенка: тематика композиций, формы воплощения	
<i>Rosita Vaičiulė</i>	39
Informacinės erdvės vaikai: priešmokyklinio amžiaus komunikaciniai gebėjimai	
<i>Dagna Volkovaitė</i>	46
Teatrinės veiklos galimybės ugdant sveikus ir laimingus vaikus	
Stendiniai pranešimai	52
<i>Rugilė Braslauskaitė</i>	53
Mažojo piliečio, turinčio elgesio ir emocijų sutrikimą teisė reikšti savo mintis ir pažiūras	
<i>Rasa Braslauskienė, Reda Jacynė, Edita Kučinskienė</i>	54
Autizmo spektro sutrikimą turinčių vaikų teisė išreikšti savo nuomonę	
<i>Edita Kučinskienė</i>	55
Pilis-pilietis-pilietiškumas	
<i>Ingrida Nausėdienė</i>	56
Covid-19 pandemijos situacija Norvegijos Espira Fjellsenden darželyje	
<i>Ramunė Raziūnaitė</i>	57
Lietuvos vaikai Latvijoje: įsitraukimo į visuomeninį gyvenimą stiprybės ir sunkumai	
<i>Kristina Saveljeva</i>	58
Kūrybiškumo ugdymas, taikant informacines ir komunikacines technologijas: galimybė realizuoti savo tikrąjį „Aš“	
<i>Jekaterina Sereda</i>	59
Dorovinio ugdymo metodai pradinėse klasėse	
<i>Rolandas Tarvainis</i>	60
Muzikos reikšmė vaiko emocinei gerovei	
<i>Rosita Vaičiulė</i>	61
Medijų raštingumas pradinėje mokykloje	
<i>Evelina Žukauskaitė</i>	62
Suaugusiųjų vaidmuo ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumą: teorinis aspektas	

PRATARMĖ

Vaiko teisė reikšti savo mintis, pažiūras, kai jas jau gali suformuluoti, yra aktuali šiandienos ugdymo proceso kontekste. Ugdytojų pareiga mokyti vaiką kritinio mąstymo, padėti suvokti vykstančius reiškinius, ugdyti vertybes, kurios vaikui augant padėtų formuoti asmenines pažiūras. Tik taip, pasak I. Skuodienės (2021), vaikai gali užaugti brandžiais pilietinės visuomenės nariais, akcentuojant kiekvieno vaiko teisę laisvai reikšti savo nuomonę, gauti informaciją ir ją perduoti, teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę, teisę laisvai dalyvauti taikiuose susirinkimuose. „Vaikas, kaip asmenybė, bręsta per patirtis, pažinimą, bendravimą, perimdamas šeimoje, ugdymo įstaigoje puoselėjamas vertybes, elgesį, pilietiškumo ir įsitraukimo į visuomeninį gyvenimą sampratas. Todėl ugdytojais turėtų ugdyti vaiką taip, kad jis taptų atsakingu visuomenės nariu, tačiau prioritetu turėtų būti paties vaiko fizinis ir emocinis saugumas“ (Skuodienė, 2021). Šiame kontekste yra labai svarbu diskutuoti apie vaiko teisę, apsaugant jį nuo neigiamų išgyvenimų, emocinės įtampos, tinkamai įvertinant vaiko brandą, ar supranta jis aplinkui vykstančius veiksmus, ar jo įsitraukimas saugus ir būtinas. Tam, kad vaikas augtų saugus ir laimingas, ugdydami pilietiškumą, turime juos mokyti taikiai reikšti savo valią, aktyviai įsitraukti į visuomeninį gyvenimą, mylėti savo šalį ir gerbti šalia esančiuosius.

Svarbus forumo *Teisė būti sveikam ir laimingam* akcentas yra užsienio lituanistinių mokyklų patirtys. Todėl tęsiama šio forumo tradicija – lituanistinių mokyklų mokytojų, ugdytojų, tinklaraštininkų įžvalgos, tęsiant lietuviybės sklaidą ir tradicijų puoselėjimą vaikams gyvenantiems užsienyje, kurie rodo nenuilstamą norą padėti vaikams išmokti lietuvių kalbą, istoriją, palaikyti ryšį su Lietuva, augti pilietiškomis asmenybėmis. 3 – ojo tarptautinio forumo *Teisė būti sveikam ir laimingam* metu savo patirtimi dalinosi: Eglė Aronen (Lituanistinio vaikų klubo Suomijoje vadovė, tinklaraštininkė), Ingrida Nausėdienė (Norvegijos *Espira Fjellsenden* darželio pedagogė), Daiva Sruogienė (Valensijos (Ispanija) lietuvių bendruomenės pirmininkė), Ramunė Raziūnaitė (Rygos lietuvių vidurinė mokykla, bendrojo pradinio ugdymo mokytoja).

Lituanistinio švietimo ambasadorės nominacija buvo suteikta KU *Vaikystės pedagogikos* studijų programos studentei Emai Urbonavičiūtei už sėkmingą lituanistinio vaikų ugdymo organizavimą, virtualių pamokų vedimą, puikias iniciatyvas, nenuilstamą norą padėti vaikams išmokti lietuvių kalbą, ryšio su Lietuva ir lietuviškumu palaikymą bei sąlygų sudarymą vaikų saviraiškai lietuvių kalba Valensijos (Ispanija) mokyklėlėse *Lituanica* ir *ABC*.

Šis leidinys – antroji mokslinių straipsnių rinktinė, kurie buvo pristatyti 3-jame tarptautiniame forume *Teisė būti sveikam ir laimingam*, kuris vyko 2022 m. gegužės 27 d. Klaipėdos universitete Socialinių ir humanitarinių mokslų fakultete. Straipsniuose analizuojamos aktualios vaikų pilietiškumo ugdymo, šeimos ugdymo į vaiko sėkmę patirtys ir problemos. R. Braslauskienė ir E. Turauskienė atskleidė aktyviųjų mokymosi metodų ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikus, turinčius

specialiųjų ugdymo(si) poreikių, kalbinius gebėjimus lygių mokymosi galimybių kontekste. V. Gaidjurgienė išryškino pilietiškumo ugdymo ypatumus pradinėse klasėse. R. Jacynė pristatė vaiko, kaip pasaulio piliečio, jo pilietinių teisių ir praktikos bei skaitmeninio pilietiškumo problemas. D. Markevičienė aptarė pedagogų ir tėvų bendradarbiavimo klausimus, siekiant vaiko sėkmingos integracijos ugdymo įstaigoje. M. Ponomorenko pristatė Ukrainos vaikų meninės raiškos kaitą portreto žanre karo metu, atskleidžiant projekcinės veiklos reikšmę. R. Vaičiulė, atskleidė informacinės erdvės daromą įtaką priešmokyklinio amžiaus vaikų komunikaciniams gebėjimams. D. Volkovaitė diskutuoja apie teatrinės veiklos galimybes ugdant sveikus ir laimingus vaikus.

Siekiant ugdyti vaikų pilietinį sąmoningumą bei atsakomybę, tradiciškai dalį forumo sudarė vaikų piešinių konkursas *Man rūpi Lietuva*, kurio tikslas – suteikti vaikui galimybę kūrybinėmis ir meninėmis priemonėmis išsakyti savo nuomonę apie tai, ką jis / ji jaučia galvodamas apie Lietuvą, kas jam / jai rūpi, kas džiugina ir kas neramina? Konkurso nominantų piešiniai yra publikuojami šiame forumo leidinyje. Taip pat leidinyje publikuojami forumo metu pristatyti stendiniai pranešimai.

Visiems ugdantiems ateities piliečius, norime palinkėti sėkmės ir priminti kaip yra svarbu pilietiškumo ugdymą susieti ne tik su realiu pasauliu, skatinti vaikus spręsti bendruomenės, visuomenės problemas, bet ir skatinti juos prisidėti prie gerovės kūrimo įgyjant socialinę-pilietinę kompetenciją.

Leidinio sudarytojai

Moksliniai straipsniai

AKTYVIEJI MOKYMOSI METODAI UGDANT IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ, TURINČIŲ SPECIALIŲJŲ UGDYMO(SI) POREIKIŲ, KALBINIUS GEBĖJIMUS: LYGIŲ MOKYMOSI GALIMYBIŲ KONTEKSTAS

Rasa Braslauskienė, Erika Turauskienė

Klaipėdos universitetas

Anotacija. Strateginiuose dokumentuose (*Vaiko teisių konvencija*, 1989; *Salamankos deklaracija*, 1994; *JT Neįgaliųjų teisių konvencija*, 2006; *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas*, 2011) akcentuojami lygių ugdymo(si) galimybių ir švietimo prieinamumo principai, kurie skatina įgyvendinti įtraukujį ugdymą, pripažįstant kiekvieno vaiko teisę aktyviai veikti, tyrinėti, kurti, mokytis ir pagal savo poreikius gauti savalaikę pagalbą. Tai keičia klasikinį požiūrį į ikimokyklinio ugdymo kokybę bei rezultatus. Šiame straipsnyje analizuojama ikimokyklinio ugdymo mokytojų nuomonė apie aktyviųjų mokymosi metodų taikymo galimybes ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių (sulėtėjusi raida; elgesio ar (ir) emocijų sutrikimai), kalbinius gebėjimus lygių mokymosi galimybių kontekste. Kokybinio tyrimo radiniai išryškino mokytojų nuomonę, kad specialiųjų ugdymosi poreikių turintys ikimokyklinio amžiaus vaikai, kurių mokytojai taiko aktyvius mokymosi metodus, turi lygias kalbinio ugdymo(si) galimybes įtraukiojoje grupėje: gali kitaip, netradiciškai, kūrybiškai mąstyti; praktiškai tirti problemas; patirti ugdymo(si) džiaugsmą; aktyviai veikti, tyrinėti; nebijoti suklysti ir kt. Mokytojų nuomone, vaikų kalbinio ugdymo(si), taikant aktyvius mokymosi metodus, galimybės įtraukiojoje grupėje priklauso nuo mokytojo kompetencijų, kūrybiškumo, noro dirbti kitaip, netradiciškai.

Pagrindiniai žodžiai: aktyvieji mokymosi metodai, lygios mokymosi galimybės, specialieji vaikų ugdymosi poreikiai, kalbiniai gebėjimai, įtraukusis ugdymas.

Įvadas. Geri kalbiniai gebėjimai yra svarbūs kiekvienam žmogui, nes padeda suprasti, apibendrinti, kritiškai vertinti informaciją, įgalina sėkmingai bendrauti, spręsti problemas (Trussell, Easterbrooks, 2013; Breaz, 2019). Todėl įtraukiojoje grupėje labai svarbu atsižvelgti į kiekvieno vaiko teises, poreikius, galimybes ir sudaryti visiems vaikams lygias galimybes ugdytis kalbinius gebėjimus (Turauskienė, Braslauskienė, 2021; Monkevičienė, 2021).

Klasikiniu požiūriu, kalbinio ugdymo(si) procese svarbų vaidmenį atlieka mokytojas, kuris perteikia vaikams turimas žinias, taikydamas pasirinktus ugdymo(si) metodus, būdus, priemones. Šiuolaikiniu požiūriu, kalbinio ugdymo(si) procese mokytojas – ugdytinio pagalbininkas, skatinantis vaiką fantazuoti, aktyviai veikti, rizikuoti, tyrinėti, abejoti, ieškoti netradicinių problemų ir užduočių sprendimų. Todėl mokytojai vis dažniau taiko inovatyvius, netradicinius, aktyvius mokymo(si) metodus, būdus, priemones. Aktyviųjų mokymosi metodų taikymo svarba akcentuojama

dokumentuose: *Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų apraše* (2014); *Geros mokyklos koncepcijoje* (2015); *Ikimokyklinio ugdymo metodinėse rekomendacijose* (2015), kuriuose pažymima, kad įtraukioje grupėje kiekvienam vaikui turi būti sudarytos sąlygos aktyviai veikti, tyrinėti, eksperimentuoti, fantazuoti, mokytis spręsti problemas, kaupti patirtį dialoginėje sąveikoje su bendraamžiais ir pedagogais.

Apie kalbinių gebėjimų ugdymo(si) ypatumus rašė ir juos nagrinėjo mokslininkai. K. Savickytė (2018); S. Balčiūnienė (2018); N. Bražienė, O. Šalkuvienė (2020) analizavo, kaip ugdyti vaikų sakinės kalbos gebėjimus. D. Jakavonytė-Staškuvienė, K. Vozbinaitė (2016); F. Locheer, M. Fost (2019); B. Celik (2020) tyrinėjo, kaip ugdyti vaikų rašytinės kalbos gebėjimus. O Новиковская (2019); D. Francine (2020) ir kt. išryškino smulkiosios motorikos lavinimo ypatumus. D. Raubienė (2014); D. Verseckienė (2017); В. С. Сандрикова (2019) rašė apie artikuliacinio aparato lavinimą. E. Turauskienė, R. Braslauskienė (2021) atskleidė vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, kalbinių gebėjimų ugdymo ypatumus ikimokyklinio ugdymo įstaigoje įtraukiojo ugdymo kontekste.

Tyrimo problema – kokios, mokytojų nuomone, yra aktyviųjų mokymosi metodų taikymo galimybės ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo(si) poreikių, kalbinius gebėjimus lygių mokymosi galimybių kontekste? **Tyrimo tikslas:** atskleisti mokytojų nuomonę apie aktyviųjų mokymosi metodų taikymo galimybes, ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, kalbinius gebėjimus lygių mokymosi galimybių kontekste. **Tyrimo metodai:** mokslinės literatūros ir dokumentų analizė; iš dalies struktūruotas interviu; turinio (content) analizė.

Tyrimo organizavimas. Siekiant atskleisti ikimokyklinio ugdymo mokytojų (toliau tekste – IUM) nuomonę apie aktyviųjų mokymosi metodų (toliau tekste – AMM) taikymo galimybes ugdant vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo(si) poreikių (toliau tekste – SUP), kalbinius gebėjimus lygių mokymosi galimybių kontekste pasirinktas kokybinis tyrimas (Creswell, 2014; Žydžiūnaitė, Sabaliauskas, 2017). Tyrimo metu buvo renkama, analizuojama, sisteminama dokumentuose ir mokslinėje literatūroje pateikta informacija, atliktų mokslinių tyrimų duomenys ir radiniai; pasirinkta tyrimo strategija, kuriamas tyrimo dizainas; sudaromas tyrimo instrumentas; vykdomas iš dalies struktūruotas interviu; analizuojami, apibendrinami tyrimo radiniai, rengiama tyrimo ataskaita. Kokybinio tyrimo pagrindimui buvo remiamasi *interpretacine paradigma* (Cohen, Manion, Morrison 2007) ir *konstruktyvistine prieiga* (Berger, Luckmann, 1999). Jos pritaikytos, siekiant pateikti interpretacinį, visuminį, analizuojamos situacijos vaizdą, joje dalyvavusių asmenų „išgyventą patirtį“ ir iš situacijų analizės kylantį paaiškinimą. Tyrimas vykdytas 2022 m. vasario–kovo mėn. Tyrimo dalyviai – 5 IUM (1 IUM, 3 vyresnieji IUM, 1 IUM metodininkas; IUM darbo stažas svyruoja nuo 6 iki 12 m.), dirbantys įtraukioje grupėje ir turintys darbo patirties su sulėtėjusios raidos arba elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų turinčiais vaikais. Informantai AMM, ugdant vaikų kalbinius gebėjimus, taiko nuo 6 iki 10 m. Empirinio tyrimo metu atliktas pusiau struktūruotas interviu. Analizuojant

duomenis taikytas kokybinės duomenų analizės metodas – turinio (content) analizė. Vykdam tyrimą buvo laikomasi konfidencialumo, savanoriškumo, anonimiškumo mokslinės etikos principų.

Tyrimo radiniai. Tyrime dalyvavusių IUM buvo paprašyta išskirti, *kokius AMM, ugdydami vaikų, turinčių SUP, sakinės kalbos gebėjimus, jie taiko įtraukiojoje grupėje*. Tyrimo duomenys pateikti 1 lentelėje.

1 lentelė. Sakinės kalbos AMM

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai	Pasikartojančių teiginių sk.
Sakinės kalbos AMM	Kūrybinė veikla	<i>Kuriam, <...> vaidinam, improvizuojam (IUM1; IUM2; IUM3; IUM4; IUM5)</i>	5
	Kalbiniai žaidimai	<i>Tylos žaidimai, žaidimai su garsais (IUM1; IUM2; IUM3; IUM4; IUM5)</i>	5
	Pokalbiai, diskusijos	<i>Pasisakymai, diskusijos, pokalbiai (IUM2; IUM3; IUM4; IUM5)</i>	4
	Sakinės kalbos skatinimas	<i>Vaikas pasakoja (IUM2; IUM4; IUM5)</i>	3
	Pasakų, įvairių istorijų skaitymas, aptarimas	<i>Pasakas skaitom (IUM5); aptariam <...> komentuodami veikėjų poelgius, perpasakodami siužetą (IUM1; IUM2)</i>	3
	Artikuliacinio aparato lavinimo pratimai, žaidimai	<i>Pratimai lūpoms, liežuviui – burbulų pūtimai, plunksnų varžybos (IUM1; IUM4)</i>	2
	Aplinkos garsų tyrinėjimas, pamėgdžiojimas	<i>Skatinu tyrinėti ir pamėgdžioti aplinkos garsus (IUM1)</i>	1
	Autonominių sensorinių meridianinių reakcijų kūrimas	<i>Naudoju ASMR. Įvairius garsus (lietaus, jūros ošimo, vėjo, maisto kramtymo) kuriame, vaikai bando atspėti, kokį garsą klausydami ASMR jie girdi (IUM3)</i>	1

1 lentelėje matyti, jog IUM, ugdydami vaikų, turinčių SUP, sakinės kalbos gebėjimus įtraukiojoje grupėje, taiko šiuos AMM: kalbiniai žaidimai (informantai IUM1; IUM2; IUM3; IUM4; IUM5). Pasak N. Milotay (2015); P. Hakkarainen ir kt. (2015), žaidimas, tai efektyviausia ir vaikams patraukliausia mokymosi forma. Žaidimai padeda lavinti vaikų kalbinę klausą, plėsti žodyną, ugdyti rišliąją kalbą, sukuria vaikams poreikį bei motyvaciją mokytis, įvaldyti realų pasaulį (Hakkarainen ir kt., 2015; Bražienė, Šalkuvienė, 2020). Kūrybinė veikla (girdėtų istorijų pratęsimas, išgalvotų istorijų kūrimas; vaidmeniniai žaidimai; vaidinimai ir kt.) (informantai IUM1; IUM2; IUM3; IUM4; IUM5); pokalbių, diskusijų inicijavimas (informantai IUM2; IUM3; IUM4; IUM5), kurių metu vaikai tariasi, kartu ieško atsakymų į mokytojo pateiktus klausimus; pasakų, įvairių istorijų skaitymas, aptarimas (informantai IUM1; IUM2; IUM5). Tyrimo metu išsiaiškinta, jog IUM pasakas, istorijas su vaikais aptaria užduodami jiems atvirus klausimus; skatindami komentuoti veikėjų poelgius; keisti siužetą, įvykių eigą. Sakinės kalbos skatinimas (informantai IUM2; IUM4; IUM5); artikuliacinio aparato lavinimo pratimai, žaidimai (informantai IUM1; IUM4); aplinkos garsų tyrinėjimas, pamėgdžiojimas (informantas IUM1); autonominių sensorinių meridianinių reakcijų kūrimas (informantas IUM3).

Tyrimu siekėme išsiaiškinti, *kokius AMM, ugdydami vaikų, turinčių SUP, rašytinės kalbos gebėjimus, taiko IUM įtraukiojoje grupėje*. Tyrimo radiniai pateikti 2 lentelėje.

2 lentelė. Rašytinės kalbos AMM

Kategorija	Subkategorija	Ilustruojantys teiginiai	Pasikartojančių teiginių sk.
Rašytinės kalbos AMM	Kūrybinė veikla	<i>Kūrybiniai darbai (IUM1; IUM2; IUM3; IUM 4; IUM5)</i>	5
	Veikla su informacinėmis technologijomis	<i>Žaidžiam su <...> „Bee-Bot“ (IUM1) Interaktyvioje lentoje <...> apibrėžia nurodytas raides ir suskaičiuoja, kiek raidžių surado, <...> žaidžia „Kahoot“ žaidimus, analizuoja „Padlet“ pristatymus (IUM2) Naudojame <...> šviesos stalą (IUM3, IUM4)</i>	4
	Raidžių rašymas	<i>Mokomės rašyti raides (IUM1; IUM2; IUM3)</i>	3
	Smulkiosios motorikos lavinimo pratimai, žaidimai	<i>pirštukų žaidimai (IUM3; IUM4); pratimai „Kamuolys“, „Namas“, „Žiūronai“ (IUM2)</i>	3
	Kalbiniai žaidimai	<i>Žaidimai su raidžių kortelėmis, karūnomis (IUM2)</i>	1

2 lentelėje matyti, jog IUM, ugdydami vaikų, turinčių SUP, rašytinės kalbos gebėjimus įtraukiojoje grupėje, taiko šiuos AMM: *kūrybinė veikla* (štapavimas, piešimas, lipdymas, spalvinimas, popieriaus lankstymas, konstravimas, raidžių kūrimas ir kt.) (informantai IUM1; IUM2; IUM3; IUM4; IUM5); *veikla su informacinėmis technologijomis* (žaidimai su edukacine bitute-robotu „Bee-Bot“, „Kahoot“; veikla su interaktyviais ekranais, šviesos stalais) (informantai IUM1; IUM2; IUM3; IUM4); *raidžių rašymas smėlyje, cukruje, ant asfalto, langų, veidrodžių, sniego* (informantai IUM1; IUM2; IUM3); *smulkiosios motorikos lavinimo žaidimai; pratimai* (informantai IUM2; IUM3; IUM4); *kalbiniai žaidimai* (informantas IUM2). E. Valinskienė (2012); N. Bražienė, O. Šalkuvienė (2020) pažymi, jog raides reikėtų mokyti pasitelkiant kuo daugiau vaizdinių priemonių. L. Barzdonytė-Morkevičienė, L. Martišiūtė, E. Ivanauskaitė (2014) teigia, kad skaitymo užduotys turėtų būti pateikiamos sudėtingėjančia tvarka. Pirmiausia vaiko paprašoma išvardyti raides, paskui jungti raides į skiemenis, skiemenis – į žodžius, atkreipiant dėmesį, ar vaikas suvokia perskaityto žodžio reikšmę.

Tyrimo metu buvo svarbu sužinoti, *kokios yra vaikų, turinčių SUP, kalbinio ugdymo, taikant AMM, galimybės įtraukiojoje grupėje*. Tyrimo duomenys pateikti 3 lentelėje.

Mokytojų nuomone (3 lentelė), *SUP vaikai, kurių IUM taiko AMM, turi šias kalbinio ugdymo(si) galimybes įtraukiojoje grupėje: kitaip, netradiciškai pažvelgti į situaciją, kūrybiškai mąstyti* (informantai IUM1; IUM2; IUM3; IUM4); *patirti ugdymo(si) džiaugsmą* (informantai IUM2; IUM3; IUM5); *prisiimti atsakomybę* (informantai IUM1; IUM2); *aktyviai veikti, tyrinėti, spręsti problemas* (informantai IUM1; IUM2); *išmokti pasitikėti savimi, savo jėgomis; naudoti medijas, ugdytis atsakingus medijų naudojimo įpročius; nebijoti klysti ir bandyti vėl* (informantas IUM2);

susikaupti (informantas IUM3). Tyrimo metu išsiaiškinome IUM nuomonę: vaikų kalbinio ugdymo(si), taikant AMM, galimybės labai priklauso nuo mokytojo – ar jis nori taikyti AMM, ar jis pasiryžęs kaskart būti kitokiu, netradiciniu ir kt.

3 lentelė. Vaikų, turinčių SUP, kalbinio ugdymo, taikant AMM, galimybės įtraukiojoje grupėje

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai	Pasikartojančių teiginių sk.
Vaikų, turinčių SUP, kalbinio ugdymo, taikant AMM, galimybės įtraukiojoje grupėje	Prisiimti atsakomybę	<i>Stiprina atsakomybės <...> jausmą</i> (IUM1; IUM2)	2
	Kūrybiškai mąstyti, veikti	<i>Kitaip, netradiciškai pažvelgti į situaciją, kūrybiškai mąstyti</i> (IUM1; IUM2; IUM3; IUM4)	4
	Praktiškai tirti problemas	<i>Mokosi per patirtis, tyrinėjimus</i> (IUM1; IUM2)	2
	Pasitikėti savimi	<i>Patiria sėkmę, pasitiki savo jėgomis</i> (IUM1)	1
	Patirti ugdymo(si) džiaugsmą	<i>Vaikams patinka <...> veikla</i> (IUM3; IUM2; IUM5)	3
	Atsakingai naudoti medijas	<i>Naudoti medijas, ugdytis atsakingus medijų naudojimo įpročius</i> (IUM2)	1
	Sukaupti dėmesį	<i>Padedą vaikams mokytis susikaupti</i> (IUM3)	1
	Klysti ir bandyti	<i>Klysti ir bandyti</i> (IUM2)	1

O. Monkevičienė ir kt. (2018) pažymi, jog tam, kad IUM taikytų veiksmingus ugdymo(si) metodus, jis turi būti įgijęs XXI a. kompetencijas, kurios apima inovatyvius, kūrybiškus pedagogo mąstymo, komandinio veikimo būdus; technologijomis grindžiamus profesinės veiklos įrankius bei gyvenimo pasaulyje kompetencijas. Todėl tyrimo metu siekėme išsiaiškinti, *kokiais būdais IUM kelia kvalifikaciją, sužino apie kalbinių gebėjimų ugdymo(si) galimybes, taikant AMM*. Tyrimo radiniai pateikti 4 lentelėje.

4 lentelė. IUM kvalifikacijos apie AMM kėlimo būdai

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai	Pasikartojančių teiginių sk.
IUM kvalifikacijos apie AMM kėlimo būdai	Dalyvavimas mokymuose, seminaruose, konferencijose	<i>Dalyvauju <...> seminaruose</i> (IUM1; IUM2; IUM3; IUM4; IUM5)	5
	Dalijimasis gerąja patirtimi ugdymo įstaigoje	<i>Klausiu kolegijų patarimo, dalinamės gerosiomis patirtimis</i> (IUM1; IUM2; IUM3; IUM4; IUM5)	5
	Dalijimasis gerąja patirtimi socialiniuose tinkluose	<i>Pasisemiu idėjų <...> „Facebook“ grupėse</i> (IUM2)	1
	Savišvieta	<i>Skaitau literatūrą šia tema</i> (IUM3); <i>ieškau <...> informacijos internete</i> (IUM2; IUM4; IUM5)	4

4 lentelėje pateikti duomenys rodo, jog IUM apie kalbinio ugdymo(si) galimybes, taikant AMM, sužino: *dalyvaudami įvairiuose mokymuose, seminaruose, konferencijose* (informantai IUM1; IUM2; IUM3; IUM4; IUM5); *dalindamiesi gerąja pedagoginio darbo patirtimi su kolegomis* (informantai IUM1; IUM2; IUM3; IUM4; IUM5); *ieškodami informacijos apie AMM ir jų taikymo galimybes internete, metodinėje, mokslinėje literatūroje* (informantai IUM2; IUM3; IUM4; IUM5); *dalindamiesi gerąja pedagoginio darbo patirtimi socialiniuose tinkluose* (informantas IUM2).

Tyrimo dalyviai atskleidė, kad informacijos apie aktyviųjų kalbinių mokymosi metodų taikymo galimybes trūksta. „Norėtusi praktinių seminarų, skirtų būtent mokytojams, dirbantiems su ikimokyklinio amžiaus vaikais – būtų galimybė su lektoriumi padiskutuoti, kai ką išbandyti praktiškai“, – interviu metu sakė IUM4.

Išvados. Tyrimo radiniai išryškino, jog IUM, ugdydami SUP (sulėtėjusi raida; elgesio ar (ir) emocijų sutrikimai) vaikų kalbinius gebėjimus įtraukiojoje grupėje taiko AMM – inicijuoja kalbinius žaidimus, kūrybinę veiklą, skatina išreikšti save, savo patirtį kalba, lavina smulkiąją motoriką; moko rašyti raides smėlyje, cukruje, ant asfalto, langų, veidrodžių ir kt. Mokytojų nuomone, SUP turintys ikimokyklinio amžiaus vaikai, kurių IUM taiko AMM, turi lygias kalbinio ugdymo(si) galimybes įtraukiojoje grupėje: gali kūrybiškai mąstyti; aktyviai veikti, tyrinėti; patirti ugdymo(si) džiaugsmą; spręsti problemas; nebijoti suklysti; ugdytis atsakingus medijų naudojimo(si) įpročius ir kt. IUM teigimu, vaikų kalbinio ugdymo(si), taikant AMM, galimybės įtraukiojoje grupėje labai priklauso nuo mokytojo kompetencijų, kūrybiškumo, noro dirbti kitaip, netradiciškai. Todėl XXI a. mokytojai nuolat tyrinėja AMM taikymo galimybes, kelia kvalifikaciją dalyvaudami įvairiuose mokymuose, seminaruose, konferencijose, dalindamiesi gera pedagoginio darbo patirtimi su kolegomis; ieškodami informacijos internete, mokslinėje, metodinėje literatūroje ir kt.

Literatūra

- Balčiūnienė, S. (2018). *Idėjų knyga priešmokyklinio ugdymo pedagogams*. Vilnius: Šviesa.
- Barzdonytė-Morkevičienė, L., Martišiūtė, L., Ivanauskaitė, E. (2014). *Metodinės rekomendacijos logopedui*. Klaipėda: Baltic Printing House.
- Berger, P. L., Luckmann, J.T. (1999). *Socialinis tikrovės konstravimas*. Vilnius: Pradai.
- Bražienė, N., Šalkuvienė, O. (2020). *Taisyklė žodžiui ir skaičiui kelių: idėjos ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų kalbai ir matematiniams gebėjimams ugdyti(s)*. Metodinė priemonė. Šiauliai: ŠU.
- Breaz, A. M. (2019). Gender differences in recovery of communication difficulties in pre-school children. *Journal Plus Education*, No 25(2), 113-121 p.
- Celik, B. (2020). A Study on the Factors Affecting Reading and Reading Habits of Preschool Children. *International Journal of English Linguistics*; Vol. 10, No. 1; 101-114 p.
- Cohen, L., Manion, L., Morrison, K. (2007). *Research Methods in Education*. London: Routledge.
- Creswell, J. (2013). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing among Five Approaches*. Los Angeles: SAGE.
- Francine, D. (2020). *The Gift of Gab. 65 fun games&activities to help encourage speech development in your child*. Prieiga per internetą: https://books.google.lt/books?id=Kfj1DwAAQBAJ&printsec=frontcover&dq=The+Gift+of+Gab%E2%80%93+65+Fun+Games+and+Activities+to+Help+Encourage+Speech+...&hl=lt&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=The%20Gift%20of%20Gab%E2%80%93+65+Fun+Games+and+Activities%20to%20Help%20Encourage%20Speech%20...&f=false.
- Geros mokyklos koncepcija. (2015). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/46675970a82611e59010bea026bdb259?jfwid=4q7c4697f>
- Hakkarainen, P., Brėdikytė, M., Brandišauskienė, A. (2015). *Ikimokyklinio amžiaus vaiko raida: žaidimas ir savireguliacija*. Kaunas: LEU.
- Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas*. (2014). Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/uploads/documents/Pedagogams/ikimok_pasiekimu_aprasas.pdf
- Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos*. (2015). Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/uploads/documents/tevams_ugdymo_planai/knyga%20-%20rekomendacijos.pdf
- Jakavonytė-Staškuvienė, D., Vozbinaitė, K. (2016). *Priešmokyklinės grupės vaikų skaitymo gebėjimų ugdymas*. Prieiga per internetą:

- <<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LTLDB0001:J.04~2016~1504092864074/J.04~2016~1504092864074.pdf>>.
- JT Neįgaliųjų teisių konvencija. (2006). Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.335882>>.
- Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas. (2011). Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.395105>>.
- Locheer, F., Fost, M. (2019). *The relation between time spent reading and reading comprehension throughout the life course*. Prieiga per internetą: <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/1467-9817.12289>>.
- Milotay N. (2015). *Proposal for a quality framework on early childhood education and care (ECEC)*. European Commission DG Education and Culture. Prieiga per internetą: <https://www.europeanagency.org/sites/default/files/agencyprojects/IECE/3.%20Nora%20Milotay%20-%20%20European%20Commission.pdf>
- Monkevičienė, O. (2018). *Paslaugos „Tyrimo pažangi pedagoginė praktika ir pedagoginės inovacijos lietuvių vaikų darželiuose atlikimas“ ataskaita*. Vilnius: ŠMM.
- Monkevičienė, O. (2021). *Žaismė ir atradimai. Rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo pedagogui*. Kaunas: Vitae Litera.
- Raubienė, D. (2014). *Kalbinės motorikos lavinimas*. Prieiga per internetą: <https://issuu.com/logopedai/docs/kalbines_motorikos_lavinimas.docx>.
- Salamankos deklaracija. (1994). Prieiga per internetą: <<https://en.unesco.org/themes/education/>>.
- Savickytė K. (2018). *Kuriame pasaką su aktore Kristina Savickyte*. Vilnius: Alma littera.
- Trussell J. W., Easterbrooks S. R. (2013). *The Effect of Enhanced Storybook Interaction on Signing Deaf Children's Vocabulary*. Prieiga per internetą: <<https://doi.org/10.1093/deafed/ent055>>.
- Turauskienė, E., Braslauskienė, R. (2021). *Vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, kalbinių gebėjimų ugdymas ikimokyklinio ugdymo įstaigoje: įtraukiojo ugdymo kontekstas*. Prieiga per internetą: <https://www.ku.lt/shmf/wp-content/uploads/sites/60/2021/11/Forumo_leidinys.pdf#page=47>.
- Vaiko teisių konvencija. (1989). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19848>
- Valinskienė, E. (2012). *Raidžių mokymas Valdorfo mokykloje*. Vilnius: BSPB.
- Verseckienė, D. (2017). *Netradiciniai artikuliacinės mankštos pratimai – ir vaikams, ir tėvams*. Prieiga per internetą: <<https://www.ikimokyklinis.lt/index.php/straipsniai/dalijames-patirtimi/netradiciniai-artikuliacines-mankstos-pratimai-ir-vaikams-ir-tevams/23521>>.
- Žydzūnaitė, V., Sabaliauskas, S. (2017). *Kokybiniai tyrimai. Principai ir metodai*. Vilnius: Vaga.
- Новиковская, О. (2019). *Домашний логопед*. Prieiga per internetą: <<https://books.google.lt/books?id=CYv3CwAAQBAJ&pg=PA3&dq=%D0%BF%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D1%87%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%8B%D0%B5+%D0%B8%D0%B3%D1%80%D1%8B&hl=lt&sa=X&ved=2ahUKewj28pa06oXyAhWlZysKHceUB58Q6AEwAXoECAUQAq#v=onepage&q&f=false>>.
- Сандрикова, В. С. (2019). *Логопедические игры и упражнения*. Prieiga per internetą: <<http://nadejda72.ru/reabilitatsiya/oformlenie/tyumen/%D0%9B%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B5%20%D0%B8%D0%B3%D1%80%D1%8B%20%D0%A0%D0%90%D0%A1.pdf>>.

Patricija Baltikauskaitė *Man rūpi Lietuva*. Klaipėdos Vydūno gimnazija, mok. Aurelija Žvinklytė-Rimšienė

Danas Rudavičius *Man rūpi Lietuva*. Klaipėdos "Saulutės" mokykla- darželis, mok. Vaida Kleinauskienė

PILIETIŠKUMO UGDYMAS PRADINĖSE KLASĖSE

Vilma Gaidjurgienė

Klaipėdos universitetas, Klaipėdos Gedminų progimnazija

Anotacija. Sparčiai besikeičiančiame pasaulyje pilietiškumo ugdymo reikšmė tampa vis svarbesnė. Lietuvoje tam taip pat skiriamas didelis dėmesys. Pilietinis ugdymas – viena iš svarbiausių švietimo misijų. Pradinėse klasėse pilietiškumo ugdymas integruojamas į įvairius mokomuosius dalykus, į neformalųjį ugdymą.

Pagrindiniai žodžiai: pilietiškumas, ugdymas, pradinės klasės.

Įvadas. Bendrųjų kompetencijų ugdymas – vienas iš svarbiausių pradinio ugdymo tikslų. Viena iš kompetencijų – pilietiškumo ugdymas. Pilietiškumo ugdymas pastaraisiais metais tampa vienu iš ugdymo turinio atnaujinimo kelių ir būdų, padedančių įveikti globalizacijos iššūkius, keliamus asmeniui ir visuomenei. Mokiniai įprasmina žinias per savo patirtį, jas apmąsto, pritaiko. Tuomet atsiranda gilus žinojimas, kuris formuoja mokinių vertybines nuostatas, keičia jų elgesį ir išlieka visą gyvenimą.

Pilietiškumo sąvoka suprantama ir interpretuojama labai įvairiai. Literatūroje nėra konkretaus ir vieningo šios sąvokos apibrėžimo. Pilietiškumas yra kaip iššūkis būti visuomeniškam, būti veikliam, o būti lietuviu reiškia giliau suprasti, kas aš esu, kokios yra mano vertybės, kaip jas išsaugoti bendrame globalizacijos kontekste (Šukys, 2006).

Pilietiškumo ugdymas – tai tam tikrų socialinių, etinių, demokratinių vertybių visuma, paremta patriotiniu, demokratiniu, socialiai atsakingu asmens ugdymu jau nuo pirmos klasės. Mokinių pilietiškumo ugdymą mokykloje formalizuoja ir reglamentuoja valstybiniai dokumentai, ugdymo institucijų ir pedagogų veiklos praktiką nusakančios rekomendacijos. Taigi išnagrinėjus švietimo dokumentus, galime daryti išvadą, kad nuo pat Nepriklausomybės atkūrimo skiriamas didelis dėmesys pilietiškumo ugdymui mokykloje. Šiuo metu Lietuvoje dėmesys skiriamas pilietinės visuomenės kūrimui, demokratinių ir pilietinių vertybių įtvirtinimui. Pilietiškumo ugdymas vykdomas bendromis šeimos, bendruomenės ir mokyklos pastangomis. Mokyklai pilietiškumo ugdymo procese tenka itin svarbus vaidmuo. Ugdant pilietiškumą pradinėse klasėse ypatingas dėmesys skiriamas Lietuvos piliečiui ugdyti. Ypač dabartinėje situacijoje, kai Ukrainoje vyksta karas, kai į Lietuvą plūsta pabėgėliai. Pilietinis ugdymas neįmanomas be moralinio ugdymo.

Tyrimo tikslas – ištirti pedagogų nuomonę apie 1-4 kl. mokinių pilietiškumo ugdymą.

Metodika. 2022 m. vasario – kovo mėn. atliktas kokybinis tyrimas, kuriame dalyvavo 12 pradinio ugdymo mokytojų. Tyrimo dalyvių demografinės charakteristikos: visos tyrimo dalyvės buvo moterys, kurių amžiaus vidurkis – 49 metai, vidutinė mokytojų pedagoginio darbo patirtis – 27 metai. Iš visų informančių keturios buvo vyr. mokytojos, septynios mokytojos metodininkės ir viena mokytoja ekspertė. Naudotas giluminis interviu metodas, siekiant pateikti interpretacinį, visuminį

analizuojamos situacijos vaizdą, joje dalyvavusių asmenų patirtį. Tyrimo duomenims apdoroti pasitelkta kokybinė turinio analizė. Tyrimas atliktas laikantis tyrimo etikos.

Tyrimo dalyviams buvo išsiųsta tyrimo sutikimo forma, kurioje nurodyta visa tyrimo organizavimo informacija: tyrimo tikslas, procesas, konfidencialumo užtikrinimas, tyrimo trukmė ir kt. Gavus pasirašytus sutikimus, buvo suderintas tyrimo laikas su kiekvienu tyrimo dalyviu. Pokalbiai vyko nuotoliniu būdu naudojant TEAMS programą. Pokalbiai įrašyti. Išlaikytas konfidencialumas, tyrimo dalyvių asmeniniai duomenys nuasmeninti ir tyrimo medžiaga prieinama tik tyrėjai. Tyrimo duomenys apdoroti taikant kokybinę turinio analizę. Parengus tyrimo ataskaitą, informantams buvo pasiūlyta susipažinti su ja. Pastabų informantai nepateikė. Pateikiant tyrimo radinius, pasisakymai buvo pateikiami koduojant. Pateikiant mokytojų pasisakymus, kalba netaisyta. Tyrimo duomenys susisteminti tokiais aspektais: pilietiškumo ugdymo situacija ugdymo įstaigose, mokymo metodų taikymas su pilietiškumu susijusiuose užsiėmimuose bei ugdymo dalyvių patirtys.

Tyrimo radiniai. Išanalizavus gautus duomenis, išryškėjo panašus pradinio ugdymo mokytojų pilietiškumo ugdymo 1-4 klasėse situacijos vertinimas. Tyrimas atskleidė, kad pilietiškumo ugdymas pradinėse klasėse integruojamas į visų mokomųjų dalykų programas: pasaulio pažinimą, lietuvių kalbą, matematiką, dorinį ugdymą, dailę ir technologijas, muziką; į klasės valandėles ir į neformalųjį ugdymą. Mokykla, rengdama mokinius gyvenimui, ugdo aktyvų, atsakingą, sąmoningą pilietį, bendruomenės narį. Pilietiškumo ugdymas pradinėse klasėse įvairių dalykų pamokose padeda mokiniams įsisąmoninti, kad demokratijos kūrimas šeimoje, bendruomenėje, tautoje, valstybėje, pasaulyje – tai asmeninė ir bendruomeninė kiekvieno iš mūsų pareiga ir atsakomybė. Ugdoma pagarba žmogui, laisvei, lygybei, teisingumui, tolerancijai, solidarumui, lojalumui valstybei ir tautai, puoselėjant meilę Tėvynei, tautinę savigarbą, atsakomybę už savo tautą ir valstybę.

Pilietiškumo ugdymas integruojant jį į įvairius mokomuosius dalykus ir veiklas pradinėse klasėse apima gana platų temų ir idėjų spektrą. Visų dalykų pamokose vienaip ar kitaip kalbama, pasakojama apie Lietuvos praeitį, žymias asmenybes, apie jų nuveiktus darbus, apie svarbius istorinius, politinius įvykius ir panašiai.

Tyrimo dalyvės pilietiškumo ugdymą traktuoja kaip daugelį sričių apimančią dalyką, skirtą ne tik žinioms ir supratimui perteikti, bet ir stebėjimo, diskutavimo įgūdžiams vystyti, galimybėms įsitraukti į savo klasės ar visos mokyklos gyvenimą sudaryti, kartu skatinant ateityje aktyviai dalyvauti politiniame ir visuomeniniame gyvenime.

Pamokos formas, būdus ir temas mokytojos gali rinktis savo nuožiūra. Jos mokiniams perteikia žinias ir gebėjimus, būtinus pilietinėms pareigoms aktyviai ir sąmoningai atlikti bei atvirumui aplinkai ir demokratinėms vertybėms formuoti. Siekis ugdyti sąmoningus Lietuvos piliečius įpareigoja mokytojas dirbti kitaip, įtraukti mokinius į aktyvų mokymąsi. Mokytojos siekia savo mokinius supažindinti su politinėmis, socialinėmis ir pilietinėmis institucijomis, supažindinti su piliečių teisėmis ir pareigomis, išmokyti pagrįsti ir apginti savo požiūrį.

Apklausoje dalyvavusioms mokytojoms svarbu žinoti, kaip jų mokiniai iš tiesų vertina pilietiškumą ir kaip yra pasirengę naudotis turimomis pilietinėmis žiniomis. 1-4 klasių mokiniai dar nedalyvauja politinėse jaunimo organizacijose, aplinkosaugos organizacijose, žmogaus teisių gynimo organizacijose, savanorių grupėse, padedančiose vietos bendruomenei, labdaros organizacijose, renkančiose lėšas socialinei paramai, kultūrinėse organizacijose, puoselėjančiose tautiškumą, grupėse, susijusiose su visuomenės aktualijomis. Tačiau jie jau gali pradėti dalyvauti mokyklos savivaldoje (3-4 kl. mokiniai), dalyvauti priimant sprendimus dėl mokyklos reikalų (pvz., diskutuojant, kaip įrengti kokią nors mokyklos erdvę), kartu su mokytoja dalyvauti įvairiose projektinėse veiklose, ne pamokų metu savanoriškai dalyvauti mokykloje vykstančiuose užsiėmimuose, talkose, akcijose.

Tyrime dalyvavusios mokytojos pasakojo, kad kartu su savo klasės mokiniais dalyvauja įvairiose veiklose, susijusiose su pagalba ukrainiečiams, su aplinkosauga, prisijungia prie aplinkos tvarkymo talkų, dalyvauja kultūriniuose ir sporto renginiuose, taiko patirtinį mokymą. Mokiniai tyrinėdami įgyja supratimą apie asmens teises, pareigas, apie bendruomenės ir visuomenės struktūrą, jų tvarkymosi būdus, pagrindines valdžios institucijas ir jų funkcijas, demokratijos vertybes ir principus. Tačiau perkrautos įvairių dalykų programos taip pat turi įtakos 1-4 klasių mokinių pilietiškumo ugdymui. Kartais mokytojos nebepajėgia tinkamai jo integruoti arba nebeturi tam laiko.

Mokytojos pastebi, kad jų mokiniai noriai, aktyviai dalyvauja *Sausio 13-osios, Vasario 16-osios ar Kovo 11-osios minėjimuose*, puošia mokyklos erdves savo darbais, skirtais Lietuvai. Kad kuo toliau, tuo labiau vyresni pradinė klasių mokiniai pradeda domėtis ir politiniu Lietuvos bei pasaulio gyvenimu. Mokosi kritiškai vertinti informacinius šaltinius. Kai kurie mokiniai labai laukia, kol jiems sueis 18-a metų, kad galėtų dalyvauti Mero, Seimo, Prezidento rinkimuose, referendumuose. Gana stipri yra visuomeninės aplinkos įtaka. Be to ir namų aplinka turi itin didelę įtaką pilietiškumo ugdymui.

Visos tyrime dalyvavusios mokytojos pabrėžia, kad svarbu, jog kiekvienas mokinys turėtų galimybę laisvai reikšti ir ginti savo nuomonę. Kaip ir jos pačios: jei mokytoja jausis užguita, tai tokias pat vertybes ugdyt ir savo mokiniams. Todėl pilietiškumo ugdymo procesui įtakos turi ne tik atskiros klasės, bet ir pačios mokyklos atmosfera. Ji gali skatinti tarpusavio pasitikėjimą, bendrystę, individualizmą arba jį slopinti.

Išvados. Kokybinio tyrimo duomenys atskleidė, jog pastaraisiais metais pilietiškumo ugdymui Lietuvoje skiriamas vis didesnis dėmesys, mėginant apibrėžti ateities piliečio kompetencijas bei siūlant jų ugdymo strategijas. Pilietiškumo ugdymas pradinėse klasėse integruojamas į visų mokomųjų dalykų programas, į klasės valandėles, į neformalųjį ugdymą. Taikomi įvairūs pilietiškumo ugdymo metodai: mokytojo aiškinimas, pokalbis, diskusija, viktorinos, projektinės veiklos.

Pradinėse klasėse mokinių pilietiškumo ugdymui įtakos turi ne tik ugdymo procesas (atnaujintos bendrojo ugdymo programos, vadovėliai, papildomos priemonės, taikomi metodai), bet ir mokyklos kultūra su joje susiformavusia vertybių sistema. 1-4 kl. mokinių pilietiškumui įtakos turi šeima, aplinka, vieta, kur jie gyvena, klasė, kurioje mokosi.

Literatūra

Pilietiškumo ugdymas. Prieiga internete: <https://www.mokykla2030.lt/wp-content/uploads/2020/08/PILIETI%C5%A0KUMO-UGDYMAS-dokumentas-2020.08.23-1.pdf>
Šukys, A. (2006). *Ateities programa „Tautiškumas“*. Kaunas. Prieiga internete: http://ateitis.org/ateitis/simpoziumas_tautiskumas.html.

Arija Urbonavičiūtė *Man rūpi Lietuva*. Klaipėdos Vydūno gimnazija, mok. Dalia Smilgevičienė

Lukas Rudys *Man rūpi Lietuva*. Palangos "Baltijos" pagr. mokykla, mok. Aurelija Žaromskienė

AUGINAME IR UGDOME PILIETĮ

Reda Jacynė

Klaipėdos universitetas

Pasaulio pilietis. Šiuolaikiniame pasaulyje “sujungtame” įvairiomis technologijomis, pasaulio piliečiams tampa vis sunkiau vykdyti pilietines pareigas, nes tenka spręsti globalias problemas, tokias, kaip klimo kaita, skurdas, karas (Twigg ir kt., 2015). Naujas *pilietybės* sąvokos supratimas išplečiamas už tradicinių požiūrių į šalį, žemyną ar regioną, kad būtų skatinamas *pasaulio pilietybės* vystymasis. Jau prieš porą dešimtmečių Jungtinėje Karalystėje įkurta *OXFAM* (tai – nepelno siekianti organizacija, jungianti 21 labdaros organizaciją ir teikianti pagalbos ir vystymosi pagalbą skurdžioms ar katastrofų ištiktoms bendruomenėms visame pasaulyje), pasiūlė apibūdinimą, pagal kurį *pasaulio pilietis* yra tas, kuris:

- suvokia platesnį pasaulį ir jaučia savo, kaip pasaulio piliečio, vaidmenį;
- gerbia ir vertina įvairovę;
- turi supratimą, kaip pasaulis veikia ekonominiu, politiniu, socialiniu, kultūriniu, technologiniu ir aplinkosaugos požiūriu;
- piktinasi socialine neteisybe;
- nori veikti, kad pasaulis taptų teisingesnis ir tvaresnis;
- dalyvauja ir prisideda prie bendruomenės įvairiais lygiais – nuo vietinio iki pasaulinio (Twigg ir kt., 2015).

Vaikystės sampratos konstruktas šiomis dienomis bei ugdymo vaikystėje praktika ir požiūris į vaikų ugdymą – visa tai lemia naują supratimą apie *vaiką kaip pilietį*. Vaikai visame pasaulyje nuo mažų dienų mokosi ir yra mokomi pilietinės atsakomybės, įskaitant daugelį aukščiau paminėtų ypatybių. Vaikai tampa pasaulio piliečiais nuo pat mažens. Tačiau mažų vaikų, kaip pasaulio piliečių, samprata yra nauja ir šiek tiek neįprasta, nes vaikystės patirtis dažnai sutelkta į artimą namų aplinką, šeimą ir ribotą aplinką, kurioje jie veikia ir bendrauja. Moksliniai tyrimai rodo, kad pasaulinio pilietiškumo ir socialinės atsakomybės ugdymas yra pagrindinis veiksmingos ankstyvojo ugdymo programos elementas, kuris gali prisidėti prie vaiko pilietinio įsitraukimo lygio paauglystėje, jaunystėje ar vėlesniu laikotarpiu (Twigg ir kt., 2015). Kaip eigiama dokumente *Helping Your Child Become a Responsible Citizen (Padėkite savo vaikui tapti atsakingu piliečiu)* (2005), kaip vaikai turi

būti mokomi užsirišti batus, skaityti ir rašyti, spręsti matematikos uždavinius ir suprasti mokslo sąvokas bei istorijos įvykius, taip jie turi būti mokomi ugdyti charakterio savybes, kurias vertina jų šeimos ir bendruomenės. kuriose jie gyvena. Tik rūpestingų suaugusiųjų vadovaujami ir ugomi vaikai išmoksta būti sąžiningi, ginti savo principus, rūpintis kitais, elgtis atsakingai ir priimti pagrįstus moralinius sprendimus.

Kas yra pilietybė? Pilietybė – tai žmogaus nuolatinis teisinis ryšys su valstybe. Pilietybė yra neatskiriamas valstybės suvereniteto atributas ir svarbi demokratijos garantija, kuri numato kiekvieno šalies piliečio dalyvavimą valstybės valdyme, jo teisių ir teisėtų interesų apsaugą (Švedaitė, 2022). J. Upadhyay, J. Ennew ir kt. (2008) teigia, kad pilietybė – tai teisių ir pareigų, apibrėžiančių bendruomenės narius, rinkinys. Šios teisės ir pareigos apima teisinę galią ir teisingumą, politinį dalyvavimą ir sprendimų priėmimą, socialinį įsitraukimą, ekonomines teises ir prieigą prie išteklių. Pilietybė turi du vienas kitą papildančius aspektus: pilietybės teises ir pilietybės praktiką (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Pilietybės teisės ir pilietybės praktika (pagal Upadhyay, Ennew ir kt., 2008)

<i>Pilietybės teisės</i>	<i>Pilietybės praktika</i>
<u>Pilietinės teisės ir asmens laisvės:</u> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Judėjimo laisvė; ➤ Teisė į privatumą; ➤ Žodžio, minties ir religijos laisvė; ➤ Teisė gauti informaciją; ➤ Teisė į teisingumą ir vienodą požiūrį. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Socialinė atsakomybė; ➤ Piliečių kampanijos. ➤ Pilietinių teisių judėjimai. ➤ Savanorystė ir savitarpio pagalba; ➤ Reikalavimas vyriausybės atskaitomybės; ➤ Balsavimas; ➤ Reikalavimas teisingumo; ➤ Išsilavinimas; ➤ Įstatymų išmanymas ir teisinis raštingumas; ➤ Pilietinis ugdymas; ➤ Aktyvus naudojimas žiniasklaida; ➤ Mokesčių mokėjimas; ➤ Kokybės ir viešųjų išlaidų stebėseną.
<u>Politinės teisės:</u> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Dalyvauti ir vykdyti politinę valdžią; ➤ Teisė balsuoti; ➤ Teisė kandidatuoti į politines pareigas; 	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Teisė burtis. 	
<u>Socialinės teisės:</u> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Teisė į mokslą; ➤ Teisė į saugumą; ➤ Teisė į sveikatą. 	
<u>Ekonominės teisės:</u> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Teisė turėti nuosavybę; ➤ Teisė sudaryti galiojančias sutartis; ➤ Teisė į minimalią ekonominę gerovę. 	

Ar vaikai yra piliečiai? Visi vaikai gimsta turėdami pilietines, politines, socialines ir ekonomines teises. Šios teisės suteikia jiems galimybę bent tam tikru mastu praktikuoti savo pilietybę. Vaikų teisė būti piliečiais nepriklauso nuo jų būsimo indėlio į visuomenę. Vaikų gebėjimas naudotis savo pilietinėmis teisėmis ir pareigomis vystosi jiems augant ir mokantis. Būdami kompetentingi socialiniai veikėjai, vaikai įneša svarbų indėlį į visuomenę. Vaikų pilietinės nurodytos Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijoje (1989). Tai yra pirmasis žmogaus teisių dokumentas, kuriame aiškiai pripažįstamos vaikų pilietinės teisės (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Vaikų pilietės teisės Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijoje (pagal Upadhyay, Ennew ir kt., 2008)

Vaikų pilietės teisės Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijoje

Nediskriminavimas: visos teisės turi būti suteiktos kiekvienam vaikui be išimties. Valstybė turi ginti visus vaikus be išimties. Valstybė privalo ginti vaikus nuo visų formų diskriminacijos (nepriklausomai nuo vaiko politinių ar kitokių pažiūrų).

Vardas ir pilietybė: gimę vaikai turi teisę į vardą (ir vaiko gimimas turi būti įregistruotas). Vaikai taip pat turi teisę įgyti pilietybę ir, kiek įmanoma, žinoti savo tėvus ir būti jų prižiūrimi.

Tapatybės išsaugojimas: valstybė yra įsipareigojusi saugoti ir, jei reikia, atkurti pagrindinius vaiko tapatybės aspektus. Tai apima vardą, tautybę ir šeimos ryšius

Vaiko nuomonė: vaikai turi teisę laisvai reikšti savo nuomonę ir į tai, kad į jų nuomonę būtų atsižvelgta bet koku juos liečiančiu klausimu ar procedūroje.

Saviraiškos laisvė: vaikai turi teisę reikšti savo nuomonę, gauti informaciją ir skelbti idėjas ar informaciją.

Minties, sąžinės ir religijos laisvė. Valstybė gerbia vaikų teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę, atsižvelgdama į atitinkamus tėvų nurodymus.

Laisvė burtis į asociacijas: vaikai turi teisę susitikti su kitais, jungtis į asociacijas arba burtis į kolektyvus.

Privatumo apsauga: vaikai turi teisę į apsaugą nuo kišimosi į privatumą, šeimą, namus ir susirašinėjimą bei nuo šmeižto ar įžeidimų.

Galimybė gauti tinkamą informaciją: valstybė užtikrina, kad vaikai turėtų prieigą prie informacijos ir medžiagos iš įvairių šaltinių, taip pat skatina žiniasklaidos priemones skleisti jiems socialinę ar kultūrinę naudą ir imtis priemonių apsaugoti juos nuo žalingo turinio informacijos.

Vaikų su negalia teisės: vaikas, turintis psichikos ar fizinę negalią, turi gyventi visavertį ir orų gyvenimą tokiomis sąlygomis, kurios užtikrintų orumą, skatintų savarankiškumą ir palengvintų jo aktyvų dalyvavimą bendruomenėje.

Ugdymo tikslai: Ugdymu siekiama visapusiškai ugdyti kiekvieno vaiko asmenybę, gabumus, protinius ir fizinius gebėjimus. Švietimas rengia vaikus aktyviam suaugusiųjų gyvenimui laisvoje visuomenėje ir ugdo pagarbą vaiko tėvams, savo kultūriniam identitetui, kalbai ir vertybėms, kitų kultūriniam pagrindui ir vertybėms.

Ugdome piliečius. J. Kahne ir kt. (2005) nurodo 10 dalykų, kuriuos gali padaryti tėvai ir pedagogai, siekdami tikslo – užauginti vaiką, kaip atsakingą ir įsipareigojusį pilietį:

1. Įtraukite vaiką į savo bendruomenę ir jos veiklą. Kai jūsų vaikai pamatys, kad jums rūpi problemos ir esate įsitraukę į pokyčius visuomenėje, jie pajus, kad šeima / ugdymo įstaiga yra suinteresuota bendruomenės veikla. Galite padėti jiems įskiepyti pilietinio pasididžiavimo ir aktyvaus dalyvavimo jausmą.

2. Kalbėkite su vaikais apie aktualijas ir politiką. Aktualių socialinių problemų priartinimas prie vaiko gyvenimo, aktualumo parodymas jam asmeniškai, lemia vaikų domėjimąsi ir motyvuoja aktualijas analizuoti ir jomis domėtis.

3. Pažiūrėkite filmą apie politiką. Žiūrėkite filmą susijusį su teise, teisingumu, valdžia ar politika. Tai gali būti filmas susijęs tiek su savo šalies, tiek ir kitų šalių politika ar istorija.

4. Įtraukite vaikus į balsavimo procesą. Aptarkite kandidatus ir balsavimo priemones; pasiimkite juos balsuoti kartu. Tokiu būdu vaikai sužinos apie šios demokratinės praktikos svarbą. Jie taip pat norės dalyvauti, kai sulauks balsavimui tinkamo amžiaus.

5. Skatinkite vaikus įsitraukti į veiklą už ugdymo institucijos ribų. Yra būreliai, sporto komandos, mokykliniai laikraščiai, mokinių savivalda, tarpmokyklinės varžybos, kurias mokiniai gali rinktis pagal savo pomėgius. Per juos jie gali sužinoti apie lyderystę, bendravimą ir bendradarbiavimą su kitais siekdami bendrų tikslų.

6. Susipažinkite su jūsų bendruomenės ir vietos valdžios programomis. Gal šios programos ir / ar pilietinės veiklos organizacijos gali suteikti vaikams galimybių užsiimti labdaringa veikla, savanoryste ar pan. Jei vaikams sudaryti galimybę kartu su jumis dalyvauti miesto tarybos posėdyje ar panašioje veikloje, jie turės galimybę pamatyti atstovaujamosios demokratijos veikimą.

7. Sudarykite galimybę vaikams išgirsti įtakingų kalbėtojų. Nesvarbu, ar tai būtų žymus verslo, labdaros, religijos ar politikos lyderis, pavyzdys gali įkvėpti jaunas žmones siekti savo pastangomis keisti visuomenę.

8. Nuveskite vaikus į kultūrinius renginius, kurie juos praturtintų. Kultūrų ir pasaulėžiūrų įvairovė gali išplėsti vaikų skirtingų visuomenės narių vertinimą.

9. Suteikite vaikams galimybę priimti sprendimus. Kuo daugiau jūsų vaikas galės dalyvauti priimant sprendimus dėl šeimos, pavyzdžiui, kur eiti savaitgalio išvykai ar ką vakarieniauti, tuo labiau jis lavins sprendimų priėmimo įgūdžius ir jausis užtikrintai reikšdamas savo nuomonę.

10. Prenumeruokite periodinius leidinius ar nuolatos sekite naujienas ir nuomones. Pokalbius apie politiką gali sukelti įtakingas ar net prieštaringas straipsnis ar naujiena. Vaikai žinos aktualijas, bus pasirengę apie jas diskutuoti, bus tinkamai informuoti.

Ch. Stephen ir A. M. Gadda (2017) teigia, kad mokslininkų nuomonės yra skirtingos – vieni mano, kad pedagogų veiksmai ir mokymo programų įgyvendinimas skatina pilietiškumo supratimą, kiti mano, kad vaikai tampa piliečiais bendraudami su bendraamžiais, o ne suaugusiųjų mokomi ar padedami. Minėti autoriai, atlikę tyrimą apie vaikų pilietiškumo jausmo konstravimo ir jo išreiškimo veiksmis, įrodė esamą, o ne būsimą vaikų indėlį į socialinę gerovę ir tai, kad jie gali dalyvauti pilietiškumo veiksmuose nepriklausomai nuo suaugusiųjų. Ch. Stephen ir A. M. Gadda (2017) pateikia keturių kryptių sistemą, apibūdinančią būdus, kaip vaikai gali veikti kaip piliečiai:

- derybos dėl taisyklių ir savikūra;
- prisidėjimas prie socialinių vertybių;
- prisidėjimas prie asmenų teisių įgyvendinimo;
- esamų pilietybės ribų peržengimas siekiant ginčyti teisių, atsakomybės ir statuso pusiausvyrą.

Aukščiau minėti mokslininkai daro išvadą, kad vaikai mokosi apie socialinį teisingumą bendraudami tarpusavyje ir, kad šis mokymasis nepriklauso nuo suaugusiųjų vadovavimo ir kontrolės. Taip pat pabrėžiama žaidimo svarbą vaikų pilietiškumo supratimui. Savo žaidimuose vaikai demonstruoja pilietiškumo formas, pagrįstas solidarumo, socialinio teisingumo ir lygybės etika. Žaidimas ne tik imituoja socialinį pasaulį, bet ir sukuria erdvę, kurioje vaikai gali apmąstyti ir

keisti taisykles. Ch. Stephen ir A. M. Gadda (2017) ir kitų mokslininkų tyrimai rodo, kad vaikai gali išmokti pilietiškumo per sąveiką su pasauliu ir santykius su bendraamžiais, o ne per aiškia suaugusiųjų mokymo praktiką. Reikia pripažinti ir gerbti vaikai turimus ar besivystančius pilietiškumo veiksmų gebėjimus.

Tačiau neturi ir negali būti perkelta atsakomybė mokytis apie pilietiškumo principus ir vertybes bei ugdyti savireguliacijos įgūdžius patiems vaikams. Pedagogai, norintys suteikti vaikams galimybę lavinti įgūdžius, susijusius su pilietiškumu ir skatinti savarankiškus pilietiškumo aktus, turi apsvarstyti, kaip jie galėtų sukurti edukacinę aplinką, kuri ugdytų bendraamžių sąveiką, teisingumo ir lygybės etosą ir įgalintų vaikus veikti priimtinais būdais. A. Keating (2016) pabrėžia, kaip svarbu mokyti vaikus įgūdžių, reikalingų kritiškai apmąstyti savo ir kitų požiūrį bei gebėti išreikšti ir pagrįsti savo nuomonę ir teigia, kad norint sukurti demokratinę ir dalyvaujamaą mokymosi aplinką ankstyvame amžiuje, vaikai ir suaugusieji turi dalyvauti bent keturiose veiklose:

- sprendimų dėl darželio paskirties, veiklos ir jo aplinkos priėmimas;
- pedagoginių metodų vertinimas;
- svarstyti dominuojančius diskursus, kurie formuoja subjektyvumą ir praktikas;
- atsivėrimas pokyčiams.

Skaitmeninis pilietiškumas. Švietimo sistema turi laikytis įtraukaus ir holistinio požiūrio, kad užtikrintų prieigą prie labiausiai nepalankioje padėtyje esančių asmenų ir padėtų ugdyti įgūdžius, kurių reikia visiems vaikams, kad jie taptų aktyviais ir etiškais skaitmeninių technologijų naudotojais. Skaitmeninis pilietiškumas suteikia vaikams galimybę aktyviai ir atsakingai dalyvauti visuomenės gyvenime.

Įgalinti aktyvią ir etišką skaitmeninę kartą reiškia suteikti vaikams galimybę aktyviai, teigiamai ir atsakingai dalyvauti visuomenės gyvenime, nesvarbu, ar tai vyksta internete, ar neprisijungus. Skaitmeninis pilietiškumas gali būti suprantamas kaip elgesio normos, susijusios su skaitmeninių technologijų naudojimu. Skaitmeninis pilietiškumas apima:

- kompetentingas ir teigiamas įsitraukimas į skaitmenines technologijas (prieiga ir įgūdžiai);
- aktyvus ir atsakingas dalyvavimas (įgalinimas ir etiketas);
- mokymasis visą gyvenimą formaliajame, neformaliajame ir savaiminiame kontekste (įskaitant rizikos valdymą ir atsparumą) (Burns, Gottschalk, 2019).

Skirtingose šalyse yra taikomi skirtingi metodai, siekiant skatinti vaikų skaitmeninio pilietiškumo ugdymą. Kai kurie bendri švietimo sistemose taikomi požiūriai: emocinės gerovės iššūkių sprendimai ir jų prevencija; pozityvios vaiko raidos skatinimas; socialinių sąveikų gerinimas; atsparumo pasauliui skaitmeninėje aplinkoje kūrimas; informacija, reikalinga norint etiškai ir atsakingai naršyti skaitmeninėje aplinkoje. Tai apima žinojimą, kaip atpažinti, numatyti ir veiksmingai reaguoti į riziką, pavyzdžiui, patyčias elektroninėje erdvėje ir grėsmes saugumui bei

privatumui. T. Burns ir F. Gottschalk (2019) nurodo kai kuriuos bendrus švietimo sistemose taikomus metodus:

- skaitmeninio ir medijų raštingumo įtraukimas į mokymo programą;
- mokytojų ugdymas skaitmeninio raštingumo ir pilietiškumo klausimais ir kaip šį raštingumą ugdyti savo mokiniuose;
- dalijimasis informacija, mokymai ir kampanijos, skirtos mokytojams, tėvams ir bendruomenėms;
- darbas su bendruomenės veikėjais ir interesų grupėmis, siekiant skleisti arba plėtoti informacines priemones, mokymus ar dalytis žiniomis.

Kur vis dėlto prasideda visuotinės žmogaus teisės? Mažose vietose, arti namų – jos taip arti ir tokios mažos, kad jų negalima pamatyti jokiuose pasaulio žemėlapiuose. Tačiau jos yra individo pasaulis – tai pats asmuo; vieta, kurioje jis gyvena; darželis ar mokykla, kurią jis lanko; gamykla, ūkis ar ofisas kur jis dirba. Tokios vietos, kur kiekvienas vyras, moteris ir vaikas siekia vienodo teisingumo, lygių galimybių, vienodo orumo be diskriminacijos. Jei šios teisės neturi reikšmės čia, jos niekur neturi daug reikšmės. Be susirūpinusių piliečių, norinčių jas palaikyti netoli namų, veiksmų, bergždžiai lauksime pažangos didesniame pasaulyje (Eleonora Ruzvelt).

Literatūra

A Curriculum for global citizenship, (2022). *Oxfam's development education programme*. Oxfam (UK). UNESCO. Prieiga per internetą: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000197671>

Burns, T., Gottschalk, F. (2019). *Educating 21st Century Children: Emotional Well-Being in the Digital Age. Educational Research and Innovation*, OECD Publishing, Paris. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1787/b7f33425-en>.

Helping Your Child Become a Responsible Citizen (2005). U.S. Department of Education Office of Communications and Outreach. Washington, D.C. Prieiga per internetą: <https://www2.ed.gov/parents/academic/help/citizen/citizen.pdf>

Kahne, J. ir kt. (2005). The California Survey of Civic Education. *Research Gate*. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/255702695_The_California_Survey_of_Civic_Education

Keating, A. (2016). Educating Tomorrow's Citizens: What Role Can Schools Play? *Foro de Educación*, 14(20), p. 35-47. Prieiga per internetą: <http://dx.doi.org/10.14516/fde.2016.014.020.004>

Stephen, Ch., Gadda, A. M. (2017). *Nurturing Citizenship in the Early Years*. Centre for Child Wellbeing and Protection. University of Stirling. Prieiga per internetą: https://www.gcph.co.uk/assets/0000/6278/Nurturing_Citizenship_in_the_Early_Years.pdf

Švedaitė, R. (2022). Pilietybė. *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/straipsnis/pilietybe/>

Twigg, D., Pendergast, D., Twigg, J. (2015). Growing global citizens: Young children's lived experiences with the development of their own social world. *International Research in Early Childhood Education*, Vol. 6, No. 1, page 79-90. Prieiga per internetą: www.education.monash.edu.au/irecejournal/

Upadhyay, J., Ennew, J., Collison, D., Beers, H., Theis, J., Finelli, M., Bryneson, M., Gray, L. (2008). *Children as Active Citizens*. Inter-Agency Working Group on Children's Participation (IAWGCP). Prieiga per internetą: <https://resource-centre-uploads.s3.amazonaws.com/uploads/2035.pdf>

Viltė Skurdauskytė *Man rūpi Lietuva*. Palangos "Baltijos" pagr. mokykla, mok. Aurelija Žaromskienė

Aras Stončius *Man rūpi Lietuva*. Klaipėdos lopšelis - darželis "Atžalynas", mok. Rima Kubilienė

ŠEIMOS INDĒLIS Ī VAIKO SĒKMĒ MOKYKLOJE

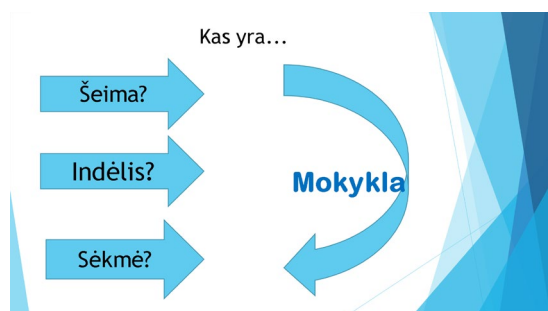
Daiva Markevičienė

VšĮ Vaikų ugdymo akademija

Anotacija. Šiandieninis gyvenimo tempas, psichologinę įtampą kelianti karo baimė bei jos ekonominiai padariniai, COVID 19 pasaulinė situacija, buitiniai rūpesčiai užgriūna ne vienos šeimos pečius. O šeimose augantys mažamečiai vaikai, matantys ir girdintys pasaulio įvykius, lieka labiausiai nuskriausti. Nuskriausti ta prasme, kad jie taip gerai neišmano pasaulį drebinančių įvykių galimų sprendimų, jie negali įtakoti tėvus užgriuvusių rūpesčių palengvinimo, jie yra visiškai priklausomi nuo suaugusių žmonių. O tėvai dažniausiai nuo rūpesčių gausos, ne visada atliepia vaikų lūkesčius. To pasekoje, dažnai girdime suaugusius žmones sakant: „Tavo darbas yra mokytis“. Ir tie maži pasaulio gyventojai „dirba“. Tik ar jie visada yra laimingi savo „darbo vietoje“ (mokykloje)? Kas vis dėlto lemia laimingą vaikystę, sėkmingą mokymąsi, motyvaciją mokykloje? Ar tikrai visada mokytojai yra visa to kūrėjai? Ir koks vaidmuo, indėlis į vaiko sėkmę mokykloje atitenka šeimai?

Pagrindiniai žodžiai: šeima, vaikas, mokykla, ribos.

Įvadas. Kai skaitome knygą, mokslinį straipsnį ar kitus leidinius, mes matome žodžių visumą. Kai vedžiau seminarą „Šeimos indėlis į vaiko sėkmę mokyklą“ mokyklos tėveliams, pirmiausia norėjau pamatyti ir išgirsti, kaip kiekvienas klausytojas supranta atskirus žodžius (žr.1 pav.).

Atsakymai buvo labai įvairūs ir visi žodžius: šeima, indėlis, sėkmė apibūdino skirtingai. Ir negalėčiau pasakyti, kad atsakymai buvo greiti. Prie kiekvieno žodžio klausytojai stabtelėdavo mintyse. Nors minėti žodžiai atrodo girdimi kasdieniame gyvenime, tačiau šiuo atveju už jų slypi vaiko sėkmė mokykloje.

Kaip teigia A.Kurienė (2016), mes, šiuolaikiniai tėvai, kasdien ieškome atsakymų, kaip teisingai auginti vaikus. Ir dažnai pasiklystame tarp modernių auklėjimo teorijų, įvairių propaguojamų vertybių, savo paties vaikystės patirčių ir ateities lūkesčių „lavinančių“ idėjų reklamos, kasdien siūlančios penkis ar septynis geriausius vaikų auginimo būdus, arba kitų tautų vaikų auklėjimo pavyzdžių – kaip japonai leidžia vaikams viską, o prancūzai neleidžia nieko, ir dar daugybė variantų veržiasi į mūsų gyvenimą.

Taigi, labai svarbus klausimas, kas yra tarp *šėimos* ir *mokyklos*? Kol vieni ir kiti ieško tinkamiausių ir efektyviausių ugdymo sėkmę lemiančių veiksmų, tarpe lieka svarbiausia pasaulio ateities dalis – *vaikai* (2 pav.).

Kai kuriasi naujos šėimos, jos nori susilaukti vaikų. Strateguoja apie būsimam vaikeliui kuriamą jaukią aplinką, abiejų tėvų meilę, dažnu atveju davimą to, ko patiems buvo stokojama jų vaikystėje. Besilaukianti kūdikio šėima, turi galimybę gilinti savo turimas vaiko auginimo žinias, lankytis sveikatinimo programose. Ir tai yra nuostabu.

D.Eberhard (2019) teigia, ilgai lauktas vaikelis gimė, ir tai tikrai svarbus įvykis, kuris amžinai pakeičia ką tik iškeptų tėvų gyvenimą. Kaip visa tai turėtų vykti? Kūdikis rėkia, tuština ir nepaklūsta nurodymams. Kur atsakymai, kaip elgtis su tokia maža ir gležna būtybe? Būtų keista, jei naujagimis nesukrėstų bet kurio žmogaus sistemos. Taigi, augant vaikui, kinta ir nusistovėjęs tėvų gyvenimo ritmas. Keičiasi poreikiai, pomėgiai, pasaulėžiūra. Atsiranda daugiau taisyklių: vienos iš jų vaikams. Čia puikiai tinka klausimas, kur dėti kablelį: „bausti negalima pasigailėti“?

Vaikui pradėjus lankyti darželį, paskui mokyklą, jo pasaulis keičiasi. Jis jaučiasi ne taip saugiai, kaip namuose. Jo gyvenime atsiranda nauji žmonės, kurie įtakoja jo elgseną, gyvenimo kokybę, sveikatą. Ir jeigu vaikui yra sunku prisitaikyti prie naujos aplinkos, tėvai dažnai imasi įvairiausių būdų, kaip padėti vaikui. Tik ar visada tai tampa pagalba, ar tai nėra neteisingai formuojamas socialinio gyvenimo pagrindas mokėti prisitaikyti prie aplinkos? Tėvai ieško galimybių „kompensuoti“ vaiko patiriamas blogas emocijas ugdymo įstaigoje. Dažnu atveju ta priemone tampa – telefonas bei kiti įrenginiai, turintys „magiškų“ galių.

Jau visai nenuostabu matyti pusantrų metų mažylį, sėdintį vežimėlyje ir krapstant paduotą jam išmanųjį telefoną. Nes jis tada neverkia, neprašo mamos ar tėčio dėmesio. Tuo metu suaugę gali sau ramiai stoviniuoti ir kalbėtis. Atsiranda praraja tarp „galima“ ir „negalima“, „pareiga“ ir „atsakomybė“. D.Eberhard (2019) teigimu, šiandienos vaikai dažnai atleidžiami nuo bet kurių pareigų. Taigi, vaikas pradeda lankyti mokyklą. Klasėje 24 vaikai ir mokytojas. Tačiau tai – netiesa. Klasėje – 24 šėimos ir mokytojas. Kiekvienai šėimai savo vaiko problema yra labai svarbi. Ryte mokytoja mokykloje sutinka 24 „svarbias problemas“ (3 pav.).

Tampa labai svarbus šeimos indėlis į vaiko sėkmę mokykloje. Pirmiausia, su vaikais reikia daug kalbėti, o svarbiausia mokėti paaiškinti mūsų, suaugusiųjų, taisykles. Kodėl jos reikalingos? Kad taisyklėmis ir susitarimais yra daug grįstų dalykų. Ir kas gali nutikti jų nesilaikant.

F.Kendall (2001) mini, kad elgesio taisykles vaikams turi nustatyti suaugusieji. Jei vaikas blogai pasielgia, tėvai jį baudžia, kad daugiau taip nedarytų. Drausmei tėvai skiria daugiau dėmesio negu bet kuriam kitam auklėjimo aspektui. Tėvai pergyvena, jei jų vaikas perdėtai drovus arba jam nesiseka mokykloje, tačiau daug daugiau nerimo kelia vaiko nedrausmingumas. Drausmė tokia svarbi todėl, kad nuo jos labai priklauso kasdieninis gyvenimas šeimoje. Kiekvieną kartą kilus konfliktui trūksta tėvų kantrybė, jie pradeda šaukti ir sugadina vaikams nuotaiką arba net pravirkdo. Dažna klaida auklėjant vaiką(-us) šeimoje yra kritika. Tėvų išsakoma kritika vaikams, skatina jų nepasitikėjimą savimi, nepilnavertiškumo jausmą, baimę.

R.Dreikurs ir V.Soltz (2018) pateikia tokį pavyzdį: „aštuonerių metų Čarlis tik ką baigė padėkos laišką seneliai. Mama paprašė jį parodyti. Berniukas nenoriai pastūmė laišką. „Oi, Čarli, pažiūrėk į savo baisų raštą. Kodėl negali rašyti tiesiai? Net žodžius parašei su klaidomis. Štai! Perrašyk! Tokio jovalo tu negali siųsti seneliai“. Mama ištaisė klaidas, ir Čarlis pradėjo rašyti iš naujo. Tačiau vaikui nesisekė ir jis darė dar daugiau klaidų, paskui pradėdavo iš naujo, kol galų gale puolė į ašaras ir numetė plunksnakočių“.

Šiai dienai drausminimą dauguma tėvų supranta ir sieja vien tik su bausmėmis arba elgesio pasekmėmis. Taigi – vaikas yra asmuo, kuris yra auklėjamas. Jis nėra nei kalinys, nei baudžiamasis – jis tiesiog mokosi gaudamas tam tikras instrukcijas. Bausmė tik trumpam gali užslopinti elgesį, o mokymas padeda suformuoti įgūdžius, kurie išlieka visam gyvenimui. Tėvai vis dažniau bijo prarasti „gerų tėvų“ statusą, todėl būna, kad vaikams nuolaidžiauja, pildo visas jų užgaidas ir tada visai neįmanomais būdais, vaikai tėvus padaro jų įkaitais. Jie pradeda diktuoti sąlygas: „aš padarysiu, jeigu....“, „aš suvalgysiu, jeigu....“, „aš padarysiu namų darbus, jeigu....“.

D. Eberhard (2019) teigimu, pastaraisiais dešimtmečiais vaikų laisvių pažanga ir plėtra iš esmės turbūt buvo intensyviausia, ir šiandien vaikai daug daugiau žino apie dalykus, apie kuriuos anksčiau nieko nenuokė arba nutuokė labai mažai. Visuomenė gauna daugiau informacijos, ir būtų ne tik neįmanoma, bet kvaila bandyti grįžti į pasaulį, kuriame vaikai buvo saugomi nuo nemalonios tiesos. Šiandien apie karą, skurdą natūraliai diskutuojama šeimose, nes būtų beveik neįmanoma nuo to

apsaugoti šioje visuomenėje, kurioje informacija plūsta taip intensyviai. Tačiau ši didesnė laisvė ne visada siejama su didesne atsakomybe. Vertinant šiuo aspektu, matoma beveik priešinga tendencija – *šiandienos vaikai dažnai atleidžiami nuo bet kokių pareigų.*

R.Dreikurs ir V.Soltz (2018) sako, kad įvairioms gyvenimo funkcijoms atlikti vaikus reikia mokyti. Žinoma, daug žinių vaikas įgyja stebėdamas aplinką. Bet šito tikrai per maža.<...> Mokymo laikas turi tapti dienos rutinos dalimi. Tėvai, auginantys mažamečius vaikus, turi nuo pat jo gimimo suprasti, kad tai auganti asmenybė. Kuri turi jaustis laisva ir turėti šeimos vertybinę pagrindą. Tėvai nuo pat mažų dienų su vaiku(-ais) turi rasti gražų santykį įtakojančius dalykus. Vienas iš jų yra aiškių taisyklių namuose ir ribų nubrėžimas. Kiekviena šeima yra unikali. Ir juose augantys vaikai yra unikalūs.

Išvados

1. Nebijoti tėvams kalbėti su vaiku, galvojant, kad taip prarasime „gerų tėvų“ statusą. Vaikai mėgsta ir tai yra veiksminga, kai tėvai pirmiausia paaiškina galimas netinkamo elgesio pasekmes. Kai nubrėžiamos aiškios ribos paaiškinant vaikui ko iš jo tikimasi.

2. Vaikui pradėjus lankyti ugdymo įstaigą, keičiasi jo gyvenimo ritmas. Tėvai turėtų bendradarbiauti su mokytojais, kad vaikas patirtų sėkmę mokykloje.

3. Tėvai neturi bijoti nustatyti namų taisykles, nubrėžti ribas, kurias peržengus bus tam tikros pasekmės. Vaikai turi žinoti pareigas ir atsakomybę.

Literatūra

- Rogge, J. U. (2005). *Tėvai nustato ribas*. Vilnius: „Alma littera“ leidykla.
Kendall, F. (2001). *Ypatingi tėvai – ypatingi vaikai*. Vilnius: „Andrena“ leidykla.
Eberhard, D. (2019). *Vaikų įkaitai*. Vilnius: „Liūtai ne avys“ leidykla.
Dreikurs, R. Soltz, V. (2018). *Laimingi vaikai iššūkis tėvams*. Vilnius: Vagos leidykla.
Melija, M. (2020). *Palikite vaiką ramybėje*. Vilnius: „Liūtai ne avys“ leidykla.
Lazdin, R. (2019). *Vienas vaikas – 7 intelektai*. Vilnius: „Alma littera“ leidykla.
Dobson, J. (1999). *Užsispyręs vaikas*. Kaunas: Sidabrinio trimito leidykla.
Kurienė, A. (2016). *Kaip užauginti žmogų*. Vilnius: „Alma littera“ leidykla.
Lewis, K.R. (2019). *Geros žinios apie blogą elgesį*. Vilnius: Vagos leidykla.

Agate Parizi *Man rūpi Lietuva*. Rygos lietuvių vidurinė mokykla, mok. Vaida Raziūnienė

Ignas Udalcovas *Man rūpi Lietuva*. Palangos "Baltijos" pagr. mokykla, mok. Aurelija Žaromskienė

ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОЕ ИСКУССТВО КАК ПРАКТИКА РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ РЕБЕНКА: ТЕМАТИКА КОМПОЗИЦИЙ, ФОРМЫ ВОПЛОЩЕНИЯ

Marina Ponomarenko

Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського (Odesa, Ukraina), Klaipėdos universitetas

Постановка проблемы. Развитие национальной идентичности у детей является одним из первоочередных гуманитарных направлений украинской педагогики. Этому вопросу уделено немало внимания в системе украинского воспитания и образования детей среднего дошкольного и школьного возраста. Эта стратегия разработана на государственном уровне и отражена в научно-методических программах, статьях, диссертациях по данной тематике [1 – 13]. Важная роль в них принадлежит изобразительному искусству. В основе таких занятий – изучение народного творчества: писанки, вытынанки, росписи, вышивки, керамики; знакомство.

Под лозунгом денацификации уничтожают украинцев, разрушая города, а вместе с ними – историческое и культурное наследие государства (ил. 1).

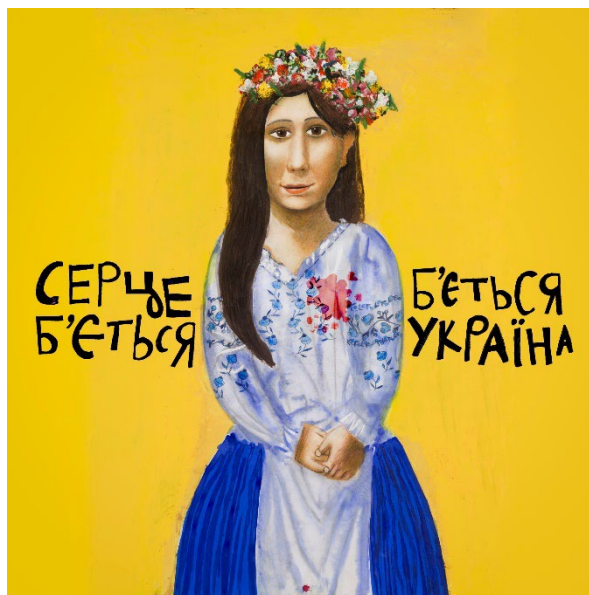

Удар наносят по будущему страны – детям, пытаясь уничтожить генетический код украинской нации. Согласно официальным данным, на 6 июня 2022 года в Украине повреждено 1900 учебных заведений, полностью разрушено около 200. В 870 школах обучение было прекращено в связи с оккупацией территорий, на которых они находятся. Предполагается, что реальные показатели намного превышают официальные, поскольку в местах активных боевых действий нет возможности вести логику. В таких условиях процессы образования крайне осложнены, а в отдельных регионах – невозможны.

Изложение основного материала. Богатый материал для изучения обозначенной тематики создан учениками харьковской студии искусств «Aza Nizi Maza», в которой практикуют методику преподавания, альтернативную традиционной. Среди направлений работы студии в довоенный период – живопись, графика, скульптура, инклюзивное пространство для занятий искусством детей с синдромом Дауна, лекции по искусству, проекты по созданию книг, выставочная деятельность. Возрастной диапазон учеников – от 4 лет до неограниченного возраста.

Через угрозу жизни, посещение студии было невозможным и руководитель инициировал проведение занятий на одной из станций метро для детей, которые там жили. Большое количество харьковчан с 24 февраля 2022 года в поисках безопасности перебрались жить в укрытие – на станции метро. Этот проект получил резонанс за пределами Украины (работы экспонировались на площади Шварценберга в Вене) и требует отдельного внимания с учетом условий, в которых он создавался, его концепции, методов выполнения и роли в формировании национальной идентичности детей.

Главная идея работ, выполненных детьми во время войны – утверждение ценности человеческой жизни. Актуальным становится обращение к портретному жанру. Большинство композиций – это портреты: автопортреты, изображения родных – братиков, сестричек, друзей, соседей; собирательные образы украинских детей (ил. 2).

В рамках проекта «ЧТО Я ВИЖУ», особого внимания заслуживают изображения тех, кто встал на защиту своей земли, семьи и детей. В зеркале современности предстали образы новых героев: воина, медработницы, волонтера, матери, всех, кто является примером смелости, мужества и силы (ил. 3).

Вместе с тем, в детских работах ощутима связь с прошлым Украины через образы выдающихся исторических личностей: гетьманов, философов, ученых, писателей, художников, которые внесли в жизнь общества и духовным горением осветили жизненный путь потомков. Такими являются портретные композиции, посвященные Григорию Сковороде и Лесе Украинке. Сбережение гуманистических ценностей базируется, прежде всего, на изучении темы национальных героев, чья деятельность связана с утверждением украинской национальной идентичности.

В реализации проекта участвовали дети разных возрастов (от 6 до 16 лет) и различных уровней подготовки по изобразительному искусству. В таких условиях основным методом творчества стал коллаж, как наиболее универсальная форма проектной работы (ил. 4).

Каждый ребенок, в соответствии с уровнем своих навыков, выполнил часть работы, ставшей впоследствии элементом общей композиции. Многообразие в сочетании различных техник и материалов позволило создать работы, выполненные по принципу мозаики и объединенные общей концепцией.

Экспериментальный характер проекта стал результатом экстремальных условий, в которых оказались дети Харькова.

Выводы

1. В изобразительном творчестве украинских детей изменилась тематика композиций и формы воплощения. Основным стал портретный жанр. Война России против Украины актуализировала тему-посвящение национальным героям прошлого и современности. Главная идея детских работ – утверждение ценности жизни человека; осознание себя частью украинской нации.

2. Проектный метод работы в разновозрастной группе оказался наиболее эффективным в условиях войны.

3. Коллаж с использованием различных материалов и сочетанием разнообразных техник стал основной формой воплощения детских композиций. Уникальной художественно-стилистической особенностью работ, созданных студией «Aza Nizi Maza» в рамках проекта «ЧТО Я ВИЖУ», являются текстовые надписи, как часть детских композиций. Этот факт отсылает к истории сарматского портрета, характерного для искусства Литвы, Польши, Речи Посполитой и Украины XVI – XVIII столетий и может стать продолжением данного исследования.

Santrauka

Vaikų tautinio tapatumo ugdymas yra viena iš prioritetinių Ukrainos humanistinės pedagogikos krypčių. Ši strategija plėtojama valstybiniu lygiu ir atsispindi mokslinėse ir metodinėse programose, moksliniuose straipsniuose, disertacijose. Svarbus vaidmuo juose tenka vaizduojamajam menui.

Pastaruosius mėnesius prisidengiant denacifikacijos šūkiu yra naikinami ukrainiečiai, naikinami miestai, o kartu su jais ir valstybės istorinis bei kultūrinis paveldas. Smūgis šalies ateičiai – vaikai, bandoma sunaikinti ukrainiečių tautos genetinį kodą. Oficialiais duomenimis, 2022 metų birželio 6 dieną Ukrainoje buvo apgadinta 1900 švietimo įstaigų, visiškai sunaikinta apie 200. 870 mokyklų buvo nutrauktas mokymo procesas, nes jos yra teritorijose, kurios dabar okupuotos. Daroma prielaida, kad tikrieji skaičiai yra daug didesni nei oficialūs. Tokiomis sąlygomis ugdymo procesas yra itin komplikuoatas, o kai kuriuose regionuose – tiesiog neįmanomi.

Charkovo dailės studija „Aza Nizi Maza“ negalėjo veikti dėl grėsmės gyvybei. Tačiau studijos vadovė vienoje iš metro stočių joje gyvenusiems vaikams inicijavo užsiėmimus. Nemažai Charkovo

gyventojų nuo 2022 metų vasario 24 dienos, ieškodami saugumo, persikėlė gyventi į saugesnę vietą – metro stotis. Šis projektas sulaukė atgarsio už Ukrainos ribų (darbai buvo eksponuojami Vienos Schwarzenberg aikštėje) ir reikalauja ypatingo dėmesio, atsižvelgiant į sąlygas, kuriomis jis buvo sukurtas, jo koncepciją, įgyvendinimo būdus ir vaidmenį formuojant šalies tautinį identitetą. vaikai.

Pagrindinė vaikų atliekamų kūrinių karo metu idėja – žmogaus gyvybės vertės teigimas. Tampa aktuali apeliacija į portreto žanrą Dauguma kompozicijų – portretai: autoportretai, giminių – brolių, seserų, draugų, kaimynų atvaizdai; kolektyviniai ukrainiečių vaikų vaizdai. Projekte „KA AŠ MATAU“, tarsi veidrodyje atsirado naujų herojų atvaizdai: karys, medicinos darbuotojas, savanorė, mama, visi, kurie yra drąsos, drąsos ir stiprybės pavyzdys. Kiekvienas vaikas pagal savo įgūdžių lygį atliko dalį darbo, kuris vėliau tapo bendros kompozicijos elementu. Įvairių technikų ir medžiagų derinimo įvairovė leido sukurti darbus, atliktus mozaikos principu ir vienijamus bendros koncepcijos.

Išvados:

1. Ukrainos vaikų vaizduojamajame mene keitėsi kompozicijų temos ir raiškos formos. Portreto žanras tapo pagrindiniu. Rusijos karas su Ukraina aktualizavo atsidavimo praeities ir dabarties nacionaliniams didvyriams temą. Pagrindinė vaikiškų darbų idėja – žmogaus gyvybės vertės patvirtinimas; savęs kaip ukrainiečių tautos dalies suvokimas.

2. Projektinis darbo metodas įvairaus amžiaus grupėje karo sąlygomis pasirodė esąs veiksmingiausias.

3. Koliažas naudojant įvairias medžiagas ir įvairių technikų derinius tapo pagrindine vaikiškų kompozicijų raiškos forma. Unikali meninė ir stilistinė studijos „Aza Nizi Maza“ projekto „KA AŠ MATAU“ sukurtų darbų ypatybė – tekstiniai užrašai kaip vaikų kompozicijų dalis. Šis faktas susijęs su sarmatų portreto, būdingo XVI–XVIII a. Lietuvos, Lenkijos, Abiejų Tautų Respublikos ir Ukrainos dailei, istorija ir gali tapti šių tyrinėjimų tęsiniu.

Литература

- Власова, В. Г. (2016). Формування патріотичних почуттів учнів засобом комплексу мистецтв. Актуальні питання формування та розвитку громадянських компетентностей в Україні: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю. Київ: Основа. С. 70–74.
- Інструктивно-методичні рекомендації «Про організацію національно-патріотичного виховання у дошкільних навчальних закладах» (додаток до листа МОН від 25 липня 2016 р. №1/9-396). Вихователі-методист дошкільного закладу. №8. С. 52-57.
- Кисіль, Н. В. (2016). Школа маленьких патріотів. Проект освітньої роботи з дітьми старшого дошкільного віку. Харків: Видавнича група «Основа», 216 с.
- Лист МОН України «Про організацію національно-патріотичного виховання у дошкільних навчальних закладах» URL: <https://drive.google.com/file/d/0B3m2TqVM0APKMTZFNm9obmZoTjg/view>
- Матвієнко, С. І., Горбачова, А. Е. (2017). Картина як засіб ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з культурою рідного краю (на прикладі картин Сергія Шишка). Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія «Психолого-педагогічні науки». Вип. 3. С. 200-205.
- Матвієнко, С. І. (2020). Специфіка патріотичного виховання у дошкільному дитинстві. Соціально-моральний розвиток і виховання дітей дошкільного віку: кол. моногр. за заг. ред. О.Л. Кононко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, С. 169-198.

Олексюк, О., Заволока, С. (2018). Формування любові до рідного міста у дітей старшого дошкільного віку. Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки. 2017. № 4 (59). С. 380–385.

Охрущак, О., Александрова, О. (2019). Наш район (дидактичне полотно для дітей старшої групи). Дошкільне виховання. №12. С. 12.

Логвиненко, І. І., Тарасова, О. С. та ін. (2017). Патріотичне виховання в ДНЗ / уклад. Харків: Видавнича група «Основа», 463 с.

Про національно-патріотичне виховання у закладах освіти у 2019/2020 навчальному році Лист МОН № 1/9-523 від 16.08.19 року URL: <https://osvita.ua/>

Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки (Указ президента України від 13 жовтня 2015 року № 580/2015) URL: <http://www.president.gov.ua/documents/5802015-19494>

У родинному колі. Бесіда за сюжетною картиною. Джміль. № 3. 2018.

Шкрібтієнко, Л. П. (2019). Виховання патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку засобами художньої літератури: дис. канд. пед. наук; 13.00.08. Одеса. 298 с.

Edvinas Venskus *Man rūpi Lietuva*. Vlado Jurgučio progimnazija, mok. Ramunė Grikšaitė

Luka Jurkutė *Man rūpi Lietuva*. Klaipėdos "Saulutės" mokykla- darželis, mok. Vaida Kleinauskienė

INFORMACINĖS ERDVĖS VAIKAI: PRIEŠMOKYKLINIO AMŽIAUS KOMUNIKACINIAI GEBĖJIMAI

Rosita Vaičiulė

Klaipėdos universitetas

Anotacija. Informacijos erdvė – plati komunikacinė terpė, kurioje vyksta informacijos srautų priėmimo-perdavimo procesai, kur svarbią vietą užima medijos. Šiandieninėje informacinėje erdvėje ypač aktualizuojasi individų komunikaciniai gebėjimai, susiję su medijų aplinkos pažinimu, supratimu, analize. Komunikaciniai gebėjimai lemia ne tik sėkmingą socializaciją, bet ir savirealizaciją. Medijinė patirtis formuojasi nuo to laiko, kai individas tampa medijų auditorijos dalimi. Kad vaikas gautų pozityvią ir konstruktyvią medijinę patirtį, būtinas komunikacinių gebėjimų ugdymas. Priešmokyklinio amžiaus vaikų komunikaciniai gebėjimai, susiję sus medijomis, gali būti ugdomi, panaudojant animacinius filmus, laidas, kompiuterinius žaidimus, interaktyvias lentas ir t.t. Svarbu pasirinkti tinkamus ugdymo metodus ir juos integruoti į tradicines ugdomasias veiklas.

Pagrindiniai žodžiai: medijos, medijinė kompetencija, informacinė erdvė, priešmokyklinis amžius, komunikaciniai gebėjimai

Įvadas. Informacijos erdvė – plati komunikacinė terpė, kurioje vyksta informacijos srautų priėmimo-perdavimo procesai, kur svarbią vietą užima medijos. Medijos keičia mūsų savastį, jauseną, socialinius ryšius. Gyvename „praneštoje tikrovėje“ – visa kas mus supa, virsta informaciniais ekranais, transliuojančiais vieną ar kitą žinią (Mostauskis, 2011). Technologijos individui suteikia galimybes susipažinti su žiniomis apie pasaulį, tačiau ne su pačiu pasauliu. Medijų turinys veikia kaip galinga infosfera, kurios esminis vaidmuo – socialinės tikrovės pateikimas auditorijai. Tačiau auditorijos supratimo apie socialinius kontekstus formavimas – medijoms, dar yra ribotas (Devereux, 2009). Šiandieninėje informacinėje erdvėje ypač aktualizuojasi individų komunikaciniai gebėjimai, susiję su medijų aplinkos pažinimu, supratimu, analize. Komunikaciniai gebėjimai lemia ne tik sėkmingą socializaciją, bet ir savirealizaciją.

Tyrimo problema: priešmokyklinio amžiaus vaikų komunikacinių gebėjimų, susijusių su medijoms ugdymo aspektai, kurie kol kas nėra apibrėžti.

Objektas: priešmokyklinio amžiaus vaikų komunikaciniai gebėjimai.

Tikslas: atskleisti priešmokyklinio amžiaus vaikų komunikacinių gebėjimų ugdymo svarbą informacinėje erdvėje.

Uždaviniai:

1. Identifikuoti medijų poziciją asmens vystymosi procesuose.
2. Išanalizuoti priešmokyklinio amžiaus vaikų komunikacinių gebėjimų ugdymo galimybes.
3. Pateikti priešmokyklinio amžiaus vaikų komunikacinių gebėjimų ugdymo metodus.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros ir internetinių šaltinių analizė, turinio analize, indukcija, dedukcija, apibendrinimas.

Medijos asmens vystymosi procese. Medijos – masinės komunikacijos priemonės (žiniasklaida), internete veikiančios komunikacijos priemonės (ir pats internetas), estetinės raiškos priemonės (fotografija, kinas, TV, video ir t. t.). Medijos supa šiuolaikinį žmogų kasdien ir visur. Medijų vaidmuo yra svarbus individo socializacijai, nes atgamina dominuojančias (ir kitų) socialines normas, įsitikinimus, diskursus, ideologijas ir vertybes. Medijos pasižymi interaktyvumu – medijų tekstai, kurių autoriai turi tiesioginį ir “gyvą” ryšį su auditorija, per dialogą su auditorija gauna grįžtamąjį ryšį (telefono, video, interneto pagalba). Informacijos perteklius keičia žinių įsisavinimo taktiką: individui nebereikia atsiminti – jis tik turi žinoti, kur ir kaip ieškoti informacijos. Stereotipizacija – kitas svarbus medijų įtakos aspektas. Medijos – ne tik informacijos sklaidos priemonės, bet ir patiriamos tikrovės reartikuliacija, koordinuojanti kolektyvinio ir individualaus Aš konstruktus. Tai yra lūkesčių/tapatybės formavimo bei sklaidos erdvė. Medijos vertinamos kaip sociokultūrinis veiksnys, transformuojantis visą aplinką – nuo mikrosistemos iki chronosistemos (Plungė, 2011). Medijos keičia pažinimo ir veikimo procesus – jos kuria „čia ir dabar efektą“ ir daro didelį poveikį auditorijai. Medijų poveikis (veiksena, efektai) – įvairaus pobūdžio (psichologinio, etinio, etninio, terapinio ir pan.) medijų ir medijų tekstų įtaka (poveikiai) auditorijai. Medijų poveikio reikšmingumą sociume apibrėžia šios funkcijos: kognityvinė (informacijos gavimas ir žinių įgijimas); atsipalaidavimo (pramoga ir bėgimas nuo neveiklos, nuobodulio); asmeninių poreikių (pvz., pabėgti nuo tikrovės ar rasti pakaitalą socialiniams kontaktams) patenkinimo. Kuo labiau medijų veikseną nukreipta link individo – ne kaip visos auditorijos, o kaip į asmenį atskirai, tuo veiksenos raiška yra produktyvesnė. Kuo medijų turinys „yra arčiau gyvenimo, tuo įtaigesnė joje skelbiama informacija“ (Myers, 2008, p. 284). Medijos kuria informacinę erdvę, suteikdamos individui galimybę pažinti mikro ir makro aplinką net nesąveikaujant su ja. Besiformuojanti asmenybė turi platų pažintinį objektyviosios tikrovės spektrą, todėl medijinė patirtis, neretai tampa bręstančios asmenybės patirties dominante. Medijinė patirtis – medijų pranešimais gaunami patyrimai, kurie apibendrinami ir abstrahuojami pagal asmens individualaus mąstymo ir suvokimo galimybes, vėliau pasireiškiantys pritaikomumo principu realiame gyvenime (žiniomis, mokėjimais, įgūdžiais, jausmais, pažiūromis). Medijinė patirtis formuojasi nuo to laiko, kai individas tampa medijų auditorijos dalimi. Vadinasi, nuo vaikystės (kai kada net – kūdikystės). Medijinė patirtis – individo sąveikos su medijų tektais elementas (emocinė, pažintinė patirtis), fiksuojantys asmeniui reikšmingas žinias, gebėjimus, įspūdžius, vertybes, kuris ugdymo procese gali būti transformuojamas, kai ugdomi individo komunikaciniai gebėjimai. Kad vaikas gautų pozityvią ir konstruktyvią medijinę patirtį, būtinas komunikacinių gebėjimų ugdymas.

Priešmokyklinio amžiaus vaikų komunikacinių gebėjimų ugdymas. „Priešmokyklinio ugdymo programoje“ (2014) akcentuojamos bendrosios ikimokyklinio amžiaus vaikų kompetencijos:

socialinės, sveikatos, pažinimo, komunikavimo, meninė. Dauguma mokslininkų (Monkevičienė, Žemgulienė, Stankevičienė, 2013, Vaišvidienė, Gedvilienė, 2017) pabrėžia visapusiško vaiko asmenybės ugdymo svarbą. Ugdant meninę, pažintinę, komunikavimo kompetencijas ugdomas vaikų emocinis suvokimas, jie mokosi išsakyti savo mintis, pagrįsti nuomonę, jiems sekasi tiek socialinėje, tiek ir pasiekimų srityje. Tačiau šiuolaikinis informacinis amžius, vis labiau diktuoja ugdymo procesuose išskirti ir detalizuoti komunikacinės kompetencijos, susijusios su medijomis, svarbą vaikų ugdymo procesuose. Komunikavimo kompetencija apibrėžiama kaip konstruktyvus, atsakingas kalbos vartojimas, t. y. įvairaus pobūdžio žodinių ir nežodinių pranešimų supratimas, perdavimas ir priėmimas, bendravimas atsižvelgiant į tikslą, adresatą, situaciją, informacijos radimas, kritiškas įvertinimas, apibendrinimas ir tinkamas jos pateikimas kitiems, veiklos apmąstymas. Priešmokyklinio amžiaus vaikai yra labai imlūs ir smalsūs, jie nori aplinką pažinti savo pojūčiais, todėl suaugusieji turi tikslą vaikus supažindinti su artimiausios aplinkos daiktais, gamtiniais reiškiniais, įvairiomis gamtos daiktų formomis, bruožais. Šiame amžiuje svarbus gebėjimas spontaniškai perteikti savo nuotaiką, jausmus, mintis bei santykį su pasaulio įvairiomis meninės raiškos priemonėmis. Taigi, priešmokyklinio amžiaus vaikų komunikaciniai gebėjimai, susiję su medijomis, gali būti ugdomi, panaudojant animacinius filmus, laidas, kompiuterinius žaidimus, interaktyvias lentas ir t.t. Animaciniais būdais ir priemonėmis sukurti vaizdai labai patraukia vaikų dėmesį ir lavina vaikų įgūdžius, orientaciją, vaizduotę, kūrybiškumą, skatinti socialinę sąveiką. Kompiuteriai motyvuoja ikimokyklinio amžiaus vaikus, skatina jų kognityvinę ir socialinę raidą, gerina požiūrį į ugdymą, o naudodamiesi kompiuteriais, priešmokyklinio amžiaus vaikai, gerina savo orientacinius įgūdžius ir emocinę raišką. „Ikimokyklinio ugdymo metodinėse rekomendacijose“ (2015), „Bendrojoje priešmokyklinio ugdymo/-si programoje“ (2014), teigiama, kad informacinių technologijų panaudojimas vaikų darželiuose būtinas, nes įgyti įgūdžiai pravers tolimesniam vaiko ugdymui mokykloje ar leidžiant laisvalaikį. Ikimokyklinėse įstaigose yra kompiuterių, fotoaparatus, kai kuriose grupėse įmontuotos interaktyviosios lentos, vaikai gali skaityti ar vartyti skaitmenines knygas. Interaktyvios lentos labai patogios ikimokyklinio amžiaus vaikams, nes informacija rodoma dideliame ekrane, kurią mato visi vaikai, nesvarbu, ar jie sėdėtų, ar stovėtų, galima rašyti lentoje pirštais ar specialiais rašikliais, žiūrėti vaizdo įrašus ar skaityti tekstą (Preston, Mowbray, 2008). Informacinės technologijos yra puikus būdas priešmokyklinio amžiaus vaikams perteikti tautosaką. Žaisdami žaidimus kompiuteriu vaikai mokosi taisyklių, to net nepajusdami: jie išmoksta bendradarbiauti, palaukti savo eilės. Nors atrodo neįprasta, tačiau lyginant su dėlionių dėliojimu ar žaidimu kaladėlėmis kompiuteris labiau skatina socialinę interakciją ir tų interakcijų įvairovę. Nikiforidau (2019) teigia, kad ir skaitmeniniai, ir realūs manipulatoriai gali būti efektyvi priemonė vaikų matematiniam mąstymui ugdyti. Vaikams suteikiama galimybė padaryti ryšį tarp jų suvokimo, pažinimo ir motorinių veiksmų, ypač ankstyvojoje matematikoje. Virtualios manipuliacijos yra skaitmeninės, interaktyvios, internetinės ir programinės įrangos pagrindu sukurtos dinamiško

objekto, kuris sudaro galimybes matematinių žinių konstravimui. Virtualios manipuliacijos suteikia tiesioginį grįžtamąjį ryšį, yra lanksčios, unikalios, lengvai valdomos, galima pakartoti ir įrašyti veiksmus. Naudojimas kompiuteriu priešmokyklinio amžiaus vaikams, turi būti ribotas, tačiau protingai naudojant įvairias platformas galima pajvairinti vaikų veiklą, surasti emocingos veiklos, gauti idėjų žaidimams ar įdomiems stebėjimams bei meninei veiklai. Ugdant priešmokyklinio amžiaus vaikų komunikacinius gebėjimus, technologijos naudingos, nes (Jakubauskienė, 2019): skatina socialinę sąveiką - jei vaikai dirba poromis, tai skatina ne tik socializaciją, bet ir idėjų dalijimąsi; tinkamai naudojami, kompiuteriai motyvuoja ikimokyklinio amžiaus vaikus ir skatina jų kognityvinę ir socialinę raidą; gali padidinti vaiko savivertę ir pagerinti jo požiūrį į ugdymą; naudodamiesi kompiuteriais vaikai demonstruoja šnekamosios kalbos geresnę vartojimą ir bendradarbiavimo įgūdžių pagerėjimą. Nes komunikavimo kompetencija – klausytis, kalbėti, bandyti skaityti, rašyti, išreiškiant save ir bendraujant su kitais. Komunikacijos procese, žinios siuntėjas visuomet turi intenciją perduoti tam tikrą informaciją – gavėjas turi motyvą ir iš jo laukiama kažkokių santykių – komunikacinio efekto, kuris lemia proceso eigą ir efektyvumą. O komunikacinio proceso sampratos tikslas – pasiekti, kad priimančioji pusė tiksliai suprastų išsiųstą pranešimą. Pabrėžtina, kad medijų pagalba, lavinamas vaikų mąstymas, motyvacija, mokėjimas mokytis, patenkinamas smalsumas, ugdomi komandinio darbo įgūdžiai, greičiau pateikiama informacija, didinamas ugdymo patrauklumas, gerėja vaikų koncentracija bei problemų sprendimas.

Metodai, naudojami priešmokyklinio amžiaus vaikų komunikacinių gebėjimų ugdyme.

Priešmokykliniame ugdyme, naudojant medijas, galėtų būti naudojami šie ugdymo metodai: mokymasis žaidžiant, informacijos paieška, patirtinis, situacinis, eksperimentinis, imitacinis, interpretacinis ir kūrybinio ugdymo(si) skatinimo; vaiko ir pedagogo kūrybinei sąveikai (bendravimui, bendradarbiavimui, pasiūlymai idėjų veikloms, iššūkiai); skatinantys vaikų tarpusavio sąveiką (problemų sprendimas, diskusijos, projektai vaikams, bendri kūrybiniai darbai); motyvavimo priemonės, palaikant ir pagyrimais; modeliavimo per ugdymo pavyzdį, refleksyvusis mokymasis; kuriant ugdančiąją aplinką, pasakojimas, instruktavimas, portfolio sudarymas, įvertinimas. Tyrėjas C-H. Lin (2012) nustatė šiuos medijų integravimo rinkinius, kuriuos galima taikyti su tradiciniais metodais: pasakojimas, motyvavimas, grupinė diskusija, mokymas, žaidimas, instruktavimas, portfolio sudarymas ir įvertinimas. Tas pats autorius išskiria veiklas, kurios gali būti taikomos priešmokyklinio ugdymo veiklose: pasakojimas – kompiuteris ikimokyklinio ugdymo pedagogų naudojamas kaip daugialypė terpė kaip giliai į pasakojimą įtraukiantis įrankis, kai galimi trys pasakojimo tipai integruoti su technologija: skaitmeninis vaizdas, knygos, animacija ir foniniai efektai; motyvavimas – priešmokykliniame ugdyme, didinant vaikų mokymosi motyvaciją yra svarbi efektyvaus ugdymo dalis, todėl ugdytojas turi priimti daug strategijų, kad būtų sukurta staigmena ir nustebinimas siekiant pritraukti vaikų mokymosi interesus ir dėmesį, skatinant jų regėjimo, klausos ir lytėjimo pojūčius. Tai sužadinti gali parodyta probleminė situacija per vaizdo ar balso įrašą arba

filimą. Naudojant skirtingus variantus su skaitmenine medžiaga galima efektyviai įkvėpti vaikų norą domėtis pradėta nauja tema; grupinė diskusija – kai aptariami realūs ar sukurti įvykiai ir ugdyme naudojami skaitmeniniai filmai, istorijos ar kitos technologinės priemonės; mokymas – ugdytojai gali panaudoti medijas, kai rodomi struktūriniai mąstymo/minčių žemėlapiai, vaizdai, nuotraukos, tekstai, kas palengvina vaikams suprasti ir integruoti savo mokymąsi ir gali įkvėpti vaikus mąstyti kūrybingiau ir vaizdingiau; žaidimai – ugdytojai gali naudoti skaitmeninę multimediją, kad sukurtų fono efektą per muziką, garsą ar filmą, kuris gali sukurti labiau jaudinančią ir tikrovišką atmosferą vaikų žaidimų veikloje; mokymosi portfolio (užduočių segtuvas) kūrimas – kompiuterio pagalba, galima kaupti ir redaguoti skaitmenines nuotraukas, garso ir vaizdo įrašus, nes skaitmeninį portfelį galima įrašyti ir bus paprasta atnaujinti, kopijuoti, saugoti ir transportuoti; aptarimas – ugdytojas, kartu su vaikais, aptaria jų meno kūrinius, o taip pat gali peržiūrėti nufotografuotas arba įrašytas veiklų akimirkas.

Išvados

1. Informacinė erdvė, kurioje pagrindiniai veikėjai yra medijos – plati ir dinamiška, o kiekvienas individas yra šios erdvės dalyvis. Išmokti gyventi ir orientuotis informacinėje erdvėje – prioritetas uždavinys, kuris aktualizuoja ir ugdymo procesus. Priešmokyklinis amžius – svarbus vaiko komunikacinių gebėjimų, susijusių su medijomis, plėtotei bei ugdymui.
2. Priešmokykliniame amžiuje vaikai yra imlūs, kūrybiški ir atviri. Šiame amžiuje svarbus gebėjimas spontaniškai perteikti savo nuotaiką, jausmus, mintis bei santykį su pasaulio įvairiomis meninės raiškos priemonėmis. Priešmokyklinio amžiaus vaikų komunikaciniai gebėjimai, susiję su medijomis, gali būti ugdomi, panaudojant animacinius filmus, laidas, kompiuterinius žaidimus, interaktyvias lentas ir t.t. Svarbu pasirinkti tinkamus ugdymo metodus ir juos integruoti į tradicines ugdomasias veiklas.
3. Priešmokykliniame ugdyme, naudojant medijas, galėtų būti naudojami šie ugdymo metodai: mokymasis žaidžiant, informacijos paieška, patirtinis, situacinis, eksperimentinis, imitacinis, interpretacinis ir kūrybinio ugdymo(si) skatinimo; vaiko ir pedagogo kūrybinei sąveikai (bendravimui, bendradarbiavimui, pasiūlymai idėjų veikloms, iššūkiai); skatinantys vaikų tarpusavio sąveiką (problemų sprendimas, diskusijos, projektai vaikams, bendri kūrybiniai darbai); motyvavimo priemonės, palaikant ir pagyrimais; modeliavimo per ugdymo pavyzdį, refleksyvusis mokymasis; kuriant ugdančiąją aplinką, pasakojimas, instruktavimas, portfolio sudarymas, įvertinimas.

Literatūra

Balčiūnienė, I. (2020). *Rišliojo pasakojimo analizė: kalbinių kompetencijų vertinimas ikimokykliniame amžiuje*. Prieiga internete:

https://www.researchgate.net/profile/IngridaBalciuniene/publication/289671839_Risliojo_pasakojimo_analize_kalbiniu_kompetenciju

Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos (2015). [Interaktyvus] Parengė Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerijos. Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/uploads/documents/tevams_ugdymo_planai/knyga%20-%20rekomendacijos.pdf

Jakubauskienė, R. (2019). *Informacinės technologijos ir jų atspindys vaikuose ir šeimos gyvenime*. Prieiga internete: <http://www.rinkosaikste.lt/naujienos/koja-kojon-suiandiena/informacins-technologijos-ir-j-atspindys-vaikuose-ir-eimos-gyvenime>

Lin, C-H. (2012). Application of a Model for the Integration of Technology in Kindergarten: An Empirical Investigation in Taiwan. *Early Childhood Education Journal*, (1), 5-17.

McLuhan, Marshall.(2003). *Kaip suprasti medijas. Žmogaus tęsiniai*. Vilnius; Baltos lankos.

Myers, G. David (2008). *Socialinė psichologija*.Kaunas: UAB Poligrafija ir informatika.

Monkevičienė O., Žemgulienė A., Stankevičienė K. (2013). *Mokymosi paradigma grindžiama ikimokyklinio ir pradinio ugdymo turinio samprata*. Lietuvos Edukologijos universitetas. Prieiga per internetą: <https://www.ceeol.com/search/viewpdf?id=262059>

Nikiforidau, Z. (2019). Digital manipulatives and mathematics. *Early learning in the digital age* (p. 210-223). UK: Sage.

Plungė R. (2011). Asmeninio tapatumo virsmai medijų ekologijos kontekste. *Nacionalinis tapatumas medijų kultūroje*. Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas. ISBN 9786094270628. p. 41-48.

Preston, C. Mowbray, L. (2008). Use of smart boards for teaching, learning and assessment in kindergartens science. Nr. 2. Prieiga per internetą: <http://web.b.ebscohost.com>

Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa (2014. Nr. V-779), [Interaktyvus] Parengė Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Prieiga internete: [https://www.smm.lt/uploads/documents/Prie%C5%A1mokyklinio%20ugdymo%20bendroji%20programa\(3\).pdf](https://www.smm.lt/uploads/documents/Prie%C5%A1mokyklinio%20ugdymo%20bendroji%20programa(3).pdf)

Ragauskaitė, R. (2019). *Prasmingas pasakų pasaulis. Koks jis? Kaip jį kurti? Kaip jis mus augina?* Prieiga internete: <https://www.emundus.eu/prasmingas-pasaku-pasaulis-koks-jiskaip-ji-kurti-kaip-jis-mus-augina-87.htm>

Savickytė, K. (2018). *Kuriame pasaką su aktore Kristina Savickyte*. Vilnius: Alma littera.

Vaišvidienė L., Gedvilienė G. (2017). *Pedagogų vaidmuo ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikų emocinį intelektą*. Vytauto didžiojo universitetas. Prieiga per internetą: https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/36675/1/ISSN2351-7409_2017_N_3.PG_11-20.pdf

Jokūbas Balšaitis *Man rūpi Lietuva*. Palangos "Baltijos" pagr. mokykla, mok. Aurelija Žaromskienė

Milita Smilgevičiūtė *Man rūpi Lietuva*. Klaipėdos Vydūno gimnazija, mok. Aurelija Žvinklytė-Rimšienė

VAIKYSTĖS PATIRTYS TEATRINĖJE VEIKLOJE

Dagna Volkovaitė

Klaipėdos lopšelis-darželis „Puriena“

Anotacija. Ikimokyklinis amžius nepaprastai svarbus žmogaus tapsmui, socializacijai. Kaip tik ikimokykliniame amžiuje susiklosto asmenybės pagrindai, kurie vėliau mažai kinta. Dėl to suaugusio žmogaus asmenybės problemų ištakos – jo vaikystėje, įgytoje patirtyje per teatrinę veiklą ir žaidimus. *Pagrindiniai žodžiai:* vaikystė, patirtys, teatrinė veikla

Įvadas. Ikimokyklinio ugdymo paslaugos labai svarbios ugdant vaikus kaip asmenybes. Jos papildo vaikų ugdymą šeimose, skatina jų socialinį, pažintinį vystymąsi, praturtina vaikų bendravimo su kitais patirtį, padeda pasiruošti mokymuisi mokykloje. Vaiko ugdymas ikimokyklinio ugdymo įstaigoje puoselėja visas vaiko galias (intelektualines, emocines, fizines), lemiančias asmenybės brandą ir socializacijos sėkmę, skatina vaiko savarankiškumą, iniciatyvą, kūrybiškumą, atskleidžia ir ugdo įvairius gebėjimus, puoselėja individualybę, užtikrina ikimokyklinio ir pradinio ugdymo tęstinumą. Dera pabrėžti, kad ypatingas dėmesys skiriamas ikimokyklinio ugdymo paslaugų teikimui, jų plėtrai, prieinamumui ir kokybei. Žinoma, jog paslaugų kokybė priklauso nuo pedagogo kompetencijos ir ugdymo kokybės strategijos.

Šiuolaikinis ugdymas remiasi humanistinės, konstruktyvistinės, progresyvistinės ir kt. ugdymo teorijų sinteze. Pedagogams svarbu orientuotis į šiuolaikinę vaikystės sampratą: suprasti vaiko raidą ir ugdymąsi kaip vieningą procesą, įsisąmoninti visų raidos procesų tarpusavio nepriklausomybę, interpretuoti vaikystę kaip ugdymosi visą gyvenimą sėkmingą pradžią, kurti naujas ugdymosi galimybes kiekvienam vaikui. Šiuo metu Lietuvos ikimokykliniame ugdyme dominuoja konstruktyvistinė, progresyvistinė ir vaiko sklaidą skatinanti ugdymo teorijos, branginančios vaikystę kaip unikalią vertybę, vertinti vaiko gyvenimą „čia“ ir „dabar“ bei ugdyti laisvą, savarankišką, atsakingą, kūrybingą asmenybę. Dabartinė švietimo sistema kelia pedagogui naujus ne tik profesinius reikalavimus, bet ir asmenybės požiūriu. Siekiant išugdyti visapusišką ugdytinio asmenybę, reikia ir visapusiškos pedagogo asmenybės. Dėl to, ieškant adekvačių pedagogo veiklos tobulinimo būdų, vis dažniau akcentuojama „vidinė“ pedagogo veiklos pusė, t. y. jo profesinė savimone, atsidavimas savo profesinei veiklai, pedagoginio darbo prasmės suvokimas, pasitenkinimo savo darbu siekimas ir pan.

Pedagoginei veiklai adekvati vidinė pedagogo veiklos pusė padeda sutelkti, išlaikyti pastangas ir atkakliai siekti kokybiškos pedagoginės veiklos. Taip yra dėl to, kad tie poreikiai kyla iš paties mokytojo, o nėra primetami iš šalies (Kavaliauskienė, 2001).

Pedagogo vaidmuo įvairioje mokslinėje literatūroje (Harris, Bell, 1994; Wurr, 1995; Barlow, 1985) apibūdinamas kaip lemiamas ugdymo paradigmos kaitoje. Todėl įgyvendinant pokyčius ugdymo praktikoje, labai svarbu tirti ne tik bendruosius edukacinius procesus, bet ir sąlygas pedagogo asmenybės plėtotei, jo poreikių, sugebėjimų ir interesų studijoms. Nuolat kintančių poreikių ir

galimybių visuomenėje pedagogams ypač svarbu pažinti save, išsiugdyti gebėjimus realizuoti dvasinius ir fizinius poreikius, intelektualinį potencialą, maksimaliai išreikšti ir realizuoti visas galimybes. Savęs išreiškimo ir galimybių realizavimo poreikis yra žmogaus poreikių hierarchijos viršūnėje (Maslow, 1954).

Vadinasi asmenybės raiška, kūrybiškumas, gebėjimas aktyviai veikti - aktuali šių dienų problema, nes tik gebantis save išreikšti, kūrybiškas žmogus gali kurti ir plėtoti tautos kultūrą, prisitaikyti prie vis naujų gyvenimo ir darbo sąlygų. Pedagoginės minties šaltiniai, Lietuvos reformos dokumentai akcentuoja, kad sudėtingame ir nuolat kintančiame pasaulyje asmenybė turi spręsti ir kritiškai vertinti įvairias problemas, gebėti suprasti visuomenei būdingus pokyčius ir aktyviai veikti. Pedagogui, organizuojant teatrinę veiklą, taikant teatrinės veiklos žaidimus, etiudus, kūrybinius projektus ugdymo procesas vaikui tampa žaismingas, įdomus ir kūrybiškas.

Tikslas: atskleisti vaikystės patirtis teatrinėje veikloje.

Uždaviniai: 1) atskleisti teatrinės veiklos organizavimo modelį ikimokyklinio ugdymo įstaigoje; 2) pateikti teatrinės veiklos organizavimo struktūrą; 3) atskleisti pedagogo teatrinės veiklos organizavimo galimybes darželyje.

Pagrindiniai tyrimo radiniai. Ikimokyklinio ugdymo įstaigose pedagogai nepakankamai taiko ir integruoja teatrinės veiklos metodus. Šios veiklos taikymą lygina su siektinu rezultatu - spektakliu. Pedagogas, kurdamas vaidinimus susiduria su šiomis vaiko problemomis: susikaustę ir statiški vaiko judesiai, emocinis jaudulys, nuleista galva, neaiški vaiko kalba ir pan. Norint to išvengti, būtina lavinti vaiko sceninius įgūdžius, kuo daugiau ugdomojoje veikloje naudoti teatrinis - žaidybinius elementus. Galima daryti prielaidą, jog teatrinės veiklos organizavimo, pritaikymo galimybės nėra pedagogams įprastos, priimtinos, nes dauguma pedagogų abejoja savo vaidybiniais gebėjimais. Kita priežastis – pedagogai nepakankamai domisi ir taiko metodinę literatūrą, mokymus apie teatrinės veiklos taikymo galimybes vaikų darželyje.

Pasak psichologo L. Vygotskio, norint vaikus ugdyti, visų pirma reikia išsiaiškinti vaikų plėtros lygį: *kaip jie sugeba atlikti tinkamus veiksmus ar išspręsti iškilusias problemas. Antra – numatyti artimiausią plėtros sritį, t.y. ką vaikas gali atlikti ar padaryti vadovaujamas suaugusiojo.* Vadovaujantis šia nuostata, pedagogas visų pirma, privalo išnagrinėti vaiko psichofizines savybes. Tai padės jam parinkti tinkamus ugdymo metodus, formas ir būdus bei suprasti asmenybės formavimosi ypatumus, specifinius amžiaus tarpsnio bruožus. Vaidybinių gebėjimų pamatas yra psichinių procesų – jutimų, emocijų, dėmesio, mąstymo ir vaizduotės veikimas bei pats veiksmas. Tuo tarpu, išorinę išraišką sudaro – judesys, laikysena, kūno plastiškumas. Vadinasi, pedagogo kompetencija yra išsiaiškinti, *kokios yra teatrinės veiklos organizavimo galimybės darželyje sėkmingai vaiko gerovei?*

Teatrinė veikla Klaipėdos lopšelyje-darželyje „Puriena“ organizuojama jau 26 metus teatro studijoje. *Organizuojant teatrinę veiklą, išskiriami vaikų pasirengimo šiai veiklai etapai:*

- kūno raumenų įtampos atpalaidavimas (rankų, kojų, nugaros ir kt.), judesio raiška;
- valingo dėmesio sukaupimas;
- kūrybinės vaizduotės aktyvinimas;
- jutimų ir emocijų skatinimas;
- kalbinės raiškos ugdymas;
- taisyklingas kvėpavimas;
- tarpusavio bendravimas ir bendradarbiavimas.

Teatrinė veikla organizuojama 2 kartus savaitėje teatro studijoje, panaudojant ir pritaikant teatrinis pratimus-žaidimus. Jų pritaikymo ir panaudojimo tikslas: *veiklinti vaiko psichiką, vidinius psichinius procesus ir kūną, parengti juos aktyviam kūrybiškam veiksmui.*

Kūno įtampos atpalaidavimas. Žaidimų - pratimų tikslas: pajauti atskirų raumenų grupių ir viso kūno judesį. Tuo pačiu vystomas raumenų elastingumas, pašalinama kūno įtampa, mokomasi pajauti savo kūną, pamažu įtemti ir atpalaiduoti raumenis. Mokant plastiško judesio, labai svarbus yra judesio įprasminimas ir pajautimas. Didžiausią reikšmę vaikams turi jų laki vaizduotė ir fantazija. Siekiant, kad vaiko atliekamas judesys būtų kuo išraiškingesnis, būtina vaiką supažindinti su ryškiausiais ir charakteringiausiais veikėjo bruožais juos stebint, aptariant ir išryškinant. Pvz. *drugelis skraido ir ieško kvapnios ir labai ryškios gėlės. Kokios spalvos drugelio sparnai? Ant kokios gėlės žiedo nutūpė? Koks gėlės kvapas? Pavaizduok drugelio skrydį.*

Valingo dėmesio ugdymas. Žaidžiant valingo dėmesio žaidimus, vaikams daugiausia įtakos turi jų jutimo organai: rega, klausa, uoslė, skonis, lytėjimas. Dėmesio žaidimai lavina vaiko sugebėjimą susikaupti ir sutelkti dėmesį, mąstyti ir matyti, veikti.

Kalbinės raiškos ugdymas. Anot psichologo J.Piaget, vaikas dėl savo egocentriškumo nesugeba kalbos pritaikyti klausytojui (7, 176). Todėl būtina mokyti vaizdingos ir emocionalios kalbos, pamažu lavinant vaiko balsą, dikciją ir tartį. Balso lavinimas – tai vientisas procesas, susidedantis iš kvėpavimo, rezonavimo ir artikuliacijos pratimų.

Kasdien organizuodami teatrinę veiklą taikome pagrindinius bendravimo ir bendradarbiavimo su vaiku principus: *žiūriu ir matau, klausau ir girdžiu, jaučiu ir suprantu.*

Pedagogas turi ieškoti vis naujų teatrinės veiklos organizavimo galimybių: ieškoti naujo, nematyto, patrauklaus ir įdomaus veiksmo vaikams. Teatrinės veikla „Purienos“ lopšelyje-darželyje vaikams yra patraukli, mėgstama ir laukiama, o sėkmė priklauso nuo pedagogo kompetencijos, jo pasirengimo teatinei veiklai. Galima išskirti pedagogo vaidmenį teatrinėje aplinkoje:

- ❖ organizatorius,
- ❖ iniciatorius,
- ❖ įkvėpėjas,
- ❖ režisierius,

- ❖ patarėjas,
- ❖ vertintojas,
- ❖ padėjėjas,
- ❖ pavyzdys,
- ❖ stebėtojas,
- ❖ palaikytojas,
- ❖ planuotojas,
- ❖ vertintojas,
- ❖ patarėjas,
- ❖ dalyvis,
- ❖ vykdytojas,
- ❖ tyrėjas,
- ❖ drąsintojas.

Ikimokyklinio ugdymo įstaigoje turime numatę šias teatrinės veiklos organizavimo kryptis:

- ❖ sąlygų sudarymas teatrinei veiklai plėtoti teatro studijoje ir grupėse.
- ❖ informacijos apie teatrinę veiklą kaupimas ir sisteminimas.
- ❖ teatrinės veiklos elementų (teatrinų žaidimų - pratimų) naudojimas ryto rate bei kasdieninėje integruotoje ugdymojoje veikloje.
- ❖ teatrinės veiklos pėdsakų kaupimas,
- ❖ vaiko pažangos ir pasiekimų vertinimas.

Dažniausiai taikomi šie metodai: vaidmeniniai ir vaidybiniai žaidimai, teatriniai žaidimai - pratimai (vaizduotės, dėmesio sukaupimo, ritmo, judesio, kalbos lavinimo), literatūrinio kūrinio inscenizavimas, etiudai, kūrybiniai projektai vaidybiniai dialogai, improvizacijos, psichodramos elementų panaudojimas, lėlių gamyba, vaidyba su lėlėmis ir kt. Pati vaidyba vaikus skatina veikti, tyrinėti, stebėti, reaguoti, sutelkti dėmesį, pažinti ir valdyti savo kūną, jausmus, dalintis mintimis ir nuomonėmis.

Rekomendacijos: skatinti ugdytinių tėvus ir artimiausios aplinkos žmones kasdienę vaikų veiklą pajavairinti teatriniais žaidimais, vaidinimais, lėlių spektaklių kūrimais; teatrinis ugdymas vaikų darželyje turi padėti vaikui plėtoti savo kūrybines galias skatinant ir aktyvinant teigiamas emocijas, garantuojant vaiko sveikatą ir gerovę; taikyti pagrindinius bendradarbiavimo su vaiku principus: *žiūriu ir matau, klausau ir girdžiu, jaučiu ir suprantu.*

Išvados

1. Teatrinės veiklos organizavimo galimybės ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų ugdymui yra iki galo neatskleistos.

2. Teatrinis žaidimas - pratimas galima lengvai integruoti į kasdienę ugdomąją veiklą, kūrybinius projektus,

3. Panaudojant ugdymo procese teatrinę veiklą galima užtikrinti vaikui saugius, džiugius, žaismingus ir kūrybingus ikimokyklinius ir priešmokyklinius metus, siekiant sėkmingos vaiko gerovės kūrimo.

Literatūra

- Arts and Cultural Education at school in Europe. Education, Audiovisual & Culture Executive Agency of the European union – European Commission, (2009). Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/113en.pdf*
- Bailin, Sh. (2001). In the Spaces Between the Words: Play Production as an Interpretative Enterprise. *Journal of Aesthetic Education*, 35 (2), p. 67–75.
- Beliavsky, N. (2006). Revisiting Vygotsky and Gardner: Realizing Human Potential. *Journal of Aesthetic Education*, 40 (2), p. 1–11.
- Bitinas, B. *Ugdymo filosofija*. Vilnius: Enciklopedija, 2000.
- Buožis, Z. (2012). *Teatras ir jauna siela: mokslo ir metodiniai darbai, inscenizacijos, publicistika* [sudarė ir spaudai parengė Vida Kazragytė]. Vilnius: Kronta.
- Bruner, J. (1960). *The Process of education*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bruzgelevičienė, R. (2008). *Lietuvos švietimo kūrimas 1988–1997: monografija*. Vilnius: Sapnų sala.
- Delacruz, E. M. (1997). *Instructional Theory, Research and Practice in Art Education: Design for Inquiry*. Reston, VA: National Art Education Association, p. 74–94.

Urtė Čebotariūtė *Man rūpi Lietuva*. Palangos "Baltijos" pagr. mokykla, mok. Aurelija Žaromskienė

Justina Šarkytė *Man rūpi Lietuva*. Palangos sanatorinė mokykla, mok. Erika Turauskienė

Stendiniai pranešimai

MAŽOJO PILIEČIO, TURINČIO ELGESIO IR EMOCIJŲ SUTRIKIMĄ TEISĖ REIKŠTI SAVO MINTIS IR PAŽIŪRAS

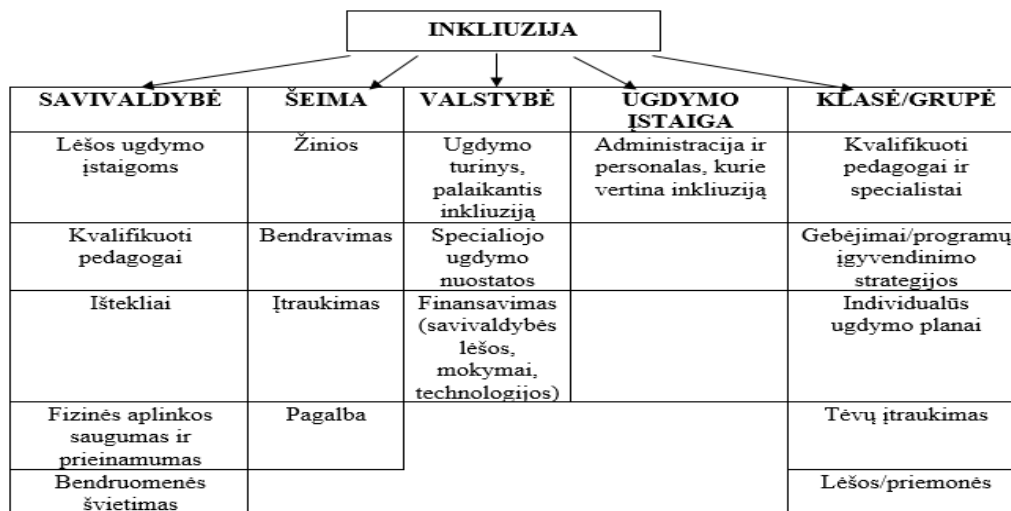
Rugilė Braslauskaitė
Klaipėdos universitetas

Įvadas

Temos aktualumas. Lietuvoje pastebimas vis didesnis dėmesys, skirtas elgesio ir emocijų sutrikimą turinčių vaikų ugdymui. EES turinčių vaikų ugdymas akcentuojamas: švietimo dokumentuose (*Vaikų emocinės gerovės metų minėjimo programoje*, 2020); Lietuvos mokslininkų darbuose (Braslauskienė, Klanienė, 2021, Galkienė, 2021, Geležinienė, 2010; Ališauskas, 2011; Šimkienė, 2013; Barkauskienė, Zacharevičienė, 2019) bei įvairiose programose, metodinėse rekomendacijose ir projektuose (*Mokomės kartu*, 2010; *Inkliuzinis ugdymas ir komandinė pagalba mokiniui*, 2011; *Palanki aplinka vaikams ir jaunimui: iššūkiai ir galimybės*, 2013). Ikimokyklinio ugdymo dėmesio centre yra vaikas ir jo ugdymas, todėl pagal *Vaiko teisių konvencijos (1989) 29 straipsnį* turime kuo visapusiškiau ir įvairiau ugdyti vaiko asmenybę, talentą, protinius bei fizinius gebėjimus. *Lietuvos Respublikos Švietimo Įstatyme (2011) 14 str. 1 dalyje* teigiama, jog ikimokyklinio ugdymo paskirtis padėti vaikui tenkinti prigimtinius, kultūros, taip pat ir etnines, socialinius, pažintinius poreikius. Su vaiko adaptacijos sunkumais susiduria visi, tiek EES turintys vaikai, tiek jų tėvai, tiek ir mokytojai. **Tyrimo problema.** Kokios mažojo piliečio, turinčio elgesio ir emocijų sutrikimą galimybės reikšti savo mintis ir pažiūras? **Tyrimo tikslas.** Atskleisti mažojo piliečio, turinčio elgesio ir emocijų sutrikimą galimybes reikšti savo mintis ir pažiūras.

Tyrimo metodai. Mokslinės literatūros ir dokumentų analizė.

Pagrindiniai tyrimo rezultatai. Mokslinės literatūros ir dokumentų analizė atskleidė, jog vaikų, turinčių EES adaptacija, tai emocijų kupinas laikas, pasižymintis naujomis vaiko reakcijomis bei elgesiu, kuriantis socialinius padarinius bei sąveiką su nauja aplinka. Šių vaikų elgsenai būdingas negebėjimas užmegzti ir palaikyti bendravimo ryšių su aplinkiniais, netinkamas elgesys ar emocijos esant normalioms aplinkybėms, bendras didėjantis nusiminimas, prislėgta nuotaika, polinkis į baimes. Dėl pasikeitusių gyvenimo aplinkybių, išgyvendamas šį svarbų gyvenimo etapą vaikas patiria nemažai įtampos bei streso. Kiekvienu konkrečiu atveju būtina didelė mokytojo kantrybė, atlaidumas, mokėjimas tinkamai reaguoti į vaiko elgseną. Analizuojant mokslinę literatūrą, buvo pastebėta, kad vaikų elgesio ir emocijų sutrikimai, jų pasireiškimo pobūdis bei turimi socialiniai įgūdžiai trukdo reikšti savo mintis ir pažiūras, o tai daro įtaką jų sėkmingai socializacijai. Inkluzijos (įtraukaus) įgyvendinimo sėkmės veiksnius išskyrė N. Eredics (2014).

Išvados. Mokytojo vaidmuo turi didelės įtakos sėkmingai vaiko, turinčio EES adaptacijai ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Pedagogai išskiria tokius šių vaikų ypatumus: baimė, pyktis, agresyvumas, sunkus atsiskyrimas nuo mamos, atsisakymas maisto, bendravimo su bendraamžiais ir pedagogais. Labai svarbu, kad būtų atsižvelgiama į individualius EES turinčių vaikų poreikius, galimybes, ieškoti tik jam konkrečiai tinkamų pagalbos būdų. ESS turintiems vaikams, reikšti savo mintis, idėjas lengvina rami bei aiškiai struktūruota ugdymo įstaigos aplinka, asmeninis žaistas, skirtas padrąšinimui, tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, taikomi vienodi metodai, tiek namuose, tiek ikimokyklinio ugdymo įstaigoje.

AUTIZMO SPEKTRO SUTRIKIMĄ TURINČIŲ VAIKŲ TEISĖ IŠREIKŠTI SAVO NUOMONĖ

Rasa Braslauskienė, Reda Jacynė, Edita Kučinskienė
Klaipėdos universitetas, Klaipėdos miesto savivaldybė

Ivadas
<p>Temos aktualumas. Autizmo sutrikimas yra paplitęs visame pasaulyje. Autizmas po intelekto sutrikimo ir kalbos sutrikimo yra trečias pagal dažnumą vaikystėje atsirandantis sutrikimas (Zager, 2005). Pasak V. Aleksienės (2016), įvairių šalių statistiniai duomenys, rodo kad autizmas diagnozuojamas vis dažniau. Autizmo spektro sutrikimą turintys vaikai gimsta įvairiose šeimose, nepriklausomai nuo tėvų išsilavinimo, socialinės padėties ar rasės. Pasak V. East, L. Evans (2008), autizmas yra įvairiapusis raidos sutrikimas, o nuo 1980 metų plačiai pripažįstama mintis apie <i>autizmo sutrikimų spektrą</i>.</p> <p>Tyrimo problema. Pasak M. Prokopčik (2012), vaikas, ypač labai mažas, yra pažeidžiamas, todėl jam reikalinga speciali pagalba, kad jis galėtų naudotis savo teisėmis. Priimant vaiko gyvenimui turinčius įtakos sprendimus, pirmiausia turi būti atsižvelgiama į jo interesus. Tėvų, visuomenės ir valstybės interesai neturi būti laikomi viršesniais. <i>Vaiko teisių deklaracijoje</i> (1959) nurodoma, kad vaikas turi teisę mokytis. Jis turi teisę į nemokamą mokslą, tėvai ir kiti asmenys, atsakantys už jo auklėjimą, turi rūpintis vaiko gerove. Vaikui turi būti sudarytos sąlygos žaisti, o žaidžiant ir augti bei tobulėti. Visuomenė neturi trukdyti vaikams pasinaudoti šia teise. <i>Vaiko teisių konvencijoje</i> (1989) taip pat akcentuojama, kad kiekvienam vaikui turi būti suteiktos vienodos galimybės lavinti savo gebėjimus. Akcentuojama, kad ugdymo įstaigos vidaus taisyklės negali pažeisti vaiko teisių ir orumo. Lietuvos Respublikos <i>Lygių galimybių įstatymo pakeitimo įstatymas</i> (2020) akcentuoja, jog lygios galimybės žmogui turi būti įtvirtinamos ir įgyvendinamos nepaisant jo lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, negalios, etninės priklausomybės ir kt. Lietuvos pažangos strategijoje „<i>Lietuva 2030</i>“ (2012) nurodoma, kad solidarios visuomenės uždavinys yra užtikrinti vaikų priežiūros ikimokyklinio ugdymo įstaigų prieinamumą. <i>Strategijoje</i> akcentuojama, kad skiriama per mažai dėmesio individualiam ugdymui, kuris toks svarbus vaikui, turinčiam autizmo spektro sutrikimą, tai leistų įgyti ne tik pagrindinių žinių, bet ir sudarytų sąlygas suteikti aukštesnių gebėjimų. Siekti lygių galimybių ugdymo įstaigose įgyvendinimo įpareigoja Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos dokumentai bei susitarimai, kaip <i>Salamankos deklaracija</i>, (1994); UNESCO „<i>Politikos gairės inkluziniam švietimui įgyvendinti</i>“, (2009); JT <i>Neįgaliųjų teisių konvencija</i>, (2006); Lietuvos Respublikos <i>Švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas</i>, (2011) ir kt.</p> <p>Tyrimo tikslas. Atskleisti autizmo spektro sutrikimą turinčių vaikų teisę išreikšti savo nuomonę.</p> <p>Tyrimo metodai. Mokslinės literatūros ir dokumentų analizė.</p>
<p>Pagrindiniai teiginiai. Nors mokslinės literatūros ir dokumentų apžvalga leidžia teigti, kad ASS turinčių vaikų teisei išreikšti savo nuomonę ugdymo įstaigose skiriamas nemažas dėmesys, tačiau pastebima, kad vaikų, turinčių ASS, lygių galimybių įgyvendinimo aspektai ikimokyklinio ugdymo įstaigoje nėra plačiai pristatomi ir analizuojami. Lietuvai pasukus įtraukiojo ugdymo keliu, turime galvoti apie visų vaikų buvimą kartu, siekti užtikrinti jų kokybišką ugdymą (-si) tiek ikimokyklinio ugdymo įstaigose, tiek bendrojo ugdymo įstaigose ir apsaugoti kiekvieno vaiko teisę išreikšti savo nuomonę.</p>
<p>Išvados. Atsižvelgiant į <i>Lygių galimybių įstatymą</i> (2020), pristatomi žingsniai, kuriais siūloma sekti kiekvienai ugdymo įstaigai, norinčiai užtikrinti vaikų lygias galimybes ir palankią aplinką visiems vaikams, nepaisant lyties, amžiaus, kilmės, negalios ir kitų asmens tapatybės bruožų: 1) suvokimas, kas yra lygios galimybės? 2) kaip ugdymo įstaigoje jaučiasi vaikai? Kaip užtikrinamos lygios galimybės? 3) kaip parengti lygių galimybių veiksmų planą? 4) į ką kreipti dėmesį įgyvendinant vaikų lygių galimybių veiksmų planą? 5) kokie ugdymo įstaigos pokyčiai ir pasiekimai vaikų lygių galimybių užtikrinimo srityje? ASS turinčių vaikų teisių pažeidimų tikrai negalima pateisinti vaiko interesų pirmenybės principu. <i>Konvencija</i> nepateikia jokio baigtinio apibrėžimo, kas konkrečioje situacijoje atitinka svarbiausius vaiko interesus. Tačiau jos normos tam tikru mastu šiuos interesus apibrėžia. Atitinkamuose <i>Konvencijos</i> straipsniuose aiškiai nurodoma, kaip su vaiku reikėtų ir nereikėtų elgtis, yra pateikiami galimi apribojimai (Lengvinas, 2007).</p>

PILIS-PILIETIS-PILIETIŠKUMAS

Edita Kučinskienė

Klaipėdos miesto savivaldybė

Įvadas

Pilietis

Pagrindiniai teiginiai. Pilis – gynybinis statinys, laikomas vienu iš viduramžių simbolių. Nuo tvirtovių pilys skiriasi savo papildomomis (šalia gynybinės) funkcijomis – jose buvo gyvenama arba iš jos valdoma tam tikra teritorija. Pilys buvo statomos saugoti miestams, upių perkėloms, valstybių sienoms. Dar jos gynė nuo įsibrovėlių ir maištininkų. Laisvas žmogus, kuriam rūpi jo bendruomenės reikalai, antikinėje Graikijoje buvo *vadinamas polites, pilietis*. Kiekvienas gali pastebėti labai artimą šios antikinės sąvokos ir lietuviško žodžio skambesį, ir tai joks atsitiktinumas. Pilietis- užfiksuota gyvoje tarmėse, padavimuose, saktėse – tai pilies gyventojas. Koks jis? Kas jis?

Pilietiškas? Ar lengva būti pilietiškas? Kaip mes priimam kitus? Ar esam empatiški? Pirmiausia žmonės nori žinoti, kiek jie tau rūpi, o tik po to sužinoti, kiek tu žinai. (James E. Hind).

Ranką ant širdies

Keičiamos meditacija

1. Padėkite ranką širdies plote
2. Įkvėpkite sakydami sau „Esu mylimas“
3. Iškvėpkite - „Esu saugus“

Utrandamekartu.lt

Viską, ką duodame kitiems, gyvenimas mums gražina su kaupu. Todėl dalinkitės džiaugsmu, gerumu, ramybe, pagarba ir meile. Ir kurkite rytojų iš šiandienos veiksmų...

Jaunasis pilietis – atsakingas, kūrybiškas, atviras, sąžiningas, turi pareigas ir teises, empatiškas.

COVID-19 PANDEMIJOS SITUACIJA NORVEGIJOS *ESPIRA FJELLEN* DARŽELYJE

Ingrida Nausėdienė

"Espira Fjellsenden" vaikų darželis (Norvegija)

Įvadas

Temos aktualumas. Espira Fjellsenden vaikų darželiui Norvegijoje svarbiausia yra vaikas, dėl to kiekvienas čia yra pastebėtas ir į kiekvieno poreikius yra atliepta.

Infekcijos kontrolės priemonės šiame ir kituose šalies darželiuose taikomos naudojant šviesoforo modelį (žalia, geltona ir raudona).

Žalias lygis. Sergantys vaikai negali eiti į darželį; gera higiena ir patalpų valymas; kontakto vengimas tarp darbuotojų; reguliarus ir nuolatinis darbo organizavimas.

Geltonas lygis. Kiekvienoje grupėje turi būti tie patys darbuotojai, jie negali dirbti kituose grupėse; tik dvi, šalia esančios grupės gali bendradarbiauti ir padėti; mažiausiai vieno metro atstumo laikymasis tarp darbuotojų; lauko zonų padalinimas.

Raudonas lygis. sergantys vaikai negali eiti į darželį; gera higiena ir patalpų valymas; fizinio kontakto vengimas tarp darbuotojų; vaikų suskirstymas į mažesnes grupes; bendradarbiauti tarpusavyje gali tik dvi grupės; susibūrimų, renginių vengimas; atstumo laikymasis tarp darbuotojų; lauko zonų padalinimas ir darbo laiko sutrumpinimas.

Situacija *Espira Fjellsenden* darželyje.

Didelis dėmesys vaiko savijautai, karštas maistas nėra tiekiamas *raudonuoju laikotarpiu*, didelis dėmesys higienai, vaikai visada miega lauke.

Išvada. Kad ir kokie būtų griežti reikalavimai, svarbiausia – vaikas ir jo gera savijauta. Tą ir stengiasi suteikti kiekvienam vaikui *Espira Fjellsenden* vaikų darželis!!!

LIETUVOS VAIKAI LATVIJOJE: ĮSITRAUKIMO Į VISUOMENINĮ GYVENIMĄ STIPRYBĖS IR SUNKUMAI

Ramunė Raziūnaitė

Rygos lietuvių vidurinė mokykla

Įvadas

Lietuviai Latvijoje. Rygos lietuvių vidurinė mokykla.

Rygos lietuvių vidurinė mokykla įkurta 1991 metų rugsėjo 1 dieną.
Rygos 85-osios vidurinės mokyklos patalpose pradeda dirbti pirma klasė su 9 mokiniais.
1995 m. rugsėjo 1 d. buvo įkurta Rygos lietuvių pradžios mokykla.
2000 metų rugsėjo 1 dieną mokyklai suteiktas vidurinės mokyklos statusas ir „Rygos lietuvių vidurinės mokyklos“ pavadinimas.
2001 metais mokykla persikėlė į naujas patalpas adresu Bultų 5 (Prūšų g. 42A).
2003 m. gegužės 22 d. Rygos lietuvių vidurinei mokyklai išduotas Latvijos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos švietimo įstaigos akreditacijos pažymėjimas.
2007 m. sausio 1 d. Rygos lietuvių vidurinė mokykla buvo įtraukta į Latgalos priemiesčio mokyklų skaičių.

MUZIEJAUS TIKSLAI IR UŽDAVINIAI

Rinkti ir sisteminti medžiagą apie lietuvių gyvenimą ir veiklą Latvijoje, apie ugdymo įstaigas, buvusius mokinius ir mokytojus, apie jų darbus ir sėkmę.
Rinkti medžiagą ir suprojektuoti jas į albumus ir aplankus, diskus, nuotraukų albumus, standus – apie dabartinį mokyklos gyvenimą, pradedant nuo 2001 m.
Parengti mokinius – ekskursijų vadovus į mokyklos muziejų (visomis mokykloje mokomomis kalbomis: latvių, lietuvių, anglų, vokiečių, rusų).
Sistemiškai organizuoti pamokas klasėms, supažindinti mokinius su Lietuvos lietuvių gyvenimu Latvijoje, ugdyti mokinius gerbti ir didžiuotis kitų darbais ir sėkme.
Supažindinti mokyklos svečius su mūsų mokyklos formavimusi ir augimu, supažindinti su praeities švietimu.
Muziejuje rengiamos mokinių darbų parodos, svečių susitikimai su mokytojais ir mokiniais (viskas fiksuojama ir fotografuojama). Medžiaga saugoma muziejuje.

KŪRYBIŠKUMO UGDYMAS, TAIKANT INFORMACINĖS IR KOMUNIKACINĖS TECHNOLOGIJAS: GALIMYBĖ REALIZUOTI SAVO TIKRĄJĮ „AŠ“

Kristina Saveljeva
Klaipėdos universitetas

Įvadas

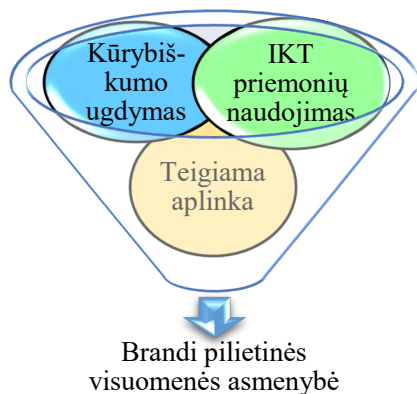
Temos aktualumas. XXI amžiuje informacinės komunikacinės technologijos sparčiai skverbiasi į švietimo sistemą ir kelia ypatingus reikalavimus ne tik mokytojui, bet ir mokiniui – reikalaujama daugiau savarankiškumo, iniciatyvumo, kūrybiškumo. Kūrybiškumas, anot A. Bilyalovos ir kt. (2019), siejamas su sveika, spontaniška, visaverte asmenybe, taip pat pabrėžiama saviraiškos reikšmė. Tuo tarpu vaikas, kaip asmenybė, bręsta per patirtis, pažinimą, bendravimą, perimdamas šeimoje, ugdymo įstaigoje puoselėjamas vertybes, todėl ugdytojų pareiga yra taip ugdyti vaiką, kad jis taptų atsakingu visuomenės nariu (I. Skuodienė, 2021). Pasaulyje dominuoja šiuolaikinio ugdymo(si) paradigma, E. Kilbey (2018) teigimu, į vaiką orientuota ideologija, todėl ir vaiko kūrybiškumo ugdymą reikia grįsti naujo mokymosi idėjomis, tad mokytojai skatinami ugdymo procese naudoti įvairias informacines ir komunikacines (toliau – IKT) priemones, siekiant numatytų tikslų (*Pradinio ugdymo bendroji programa*, 2016). Norint tobulinti kūrybiškumą, susidedantį iš divergentinio mąstymo ir tolerancijos, anot M. Dardanou ir T. Kofoed (2019), reikia skatinti smalsumą, naujovių troškimą, bendravimą, drąsą rizikuoti, išreikšti save, skatinti atvirumą naujai patirčiai bei jautrumą iškilusiai problemai. Pasak I. Skuodienės (2021), vaikai užauga brandžiais pilietinės visuomenės nariais, akcentuojant kiekvieno vaiko teisę laisvai reikšti savo nuomonę, gauti informaciją ir ją perduoti, teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę, teisę laisvai dalyvauti taikiuose susirinkimuose, o per kūrybinę veiklą žmogus gali prisiliesti prie aktualių ir sudėtingų visuomenės patirčių, jas permąstyti ir tobulėti (Jautakytė, 2014).

Tyrimo problema. Vaikų kūrybiškumo ugdymo galimybes, taikant informacines ir komunikacines technologijas, išreiškiant savo tikrąjį „Aš“.

Tyrimo tikslas. Atskleisti vaikų kūrybiškumo ugdymo galimybes, taikant informacines ir komunikacines technologijas, išreiškiant savo tikrąjį „Aš“.

Tyrimo metodai. Mokslinės literatūros ir dokumentų analizė.

Pagrindiniai tyrimo rezultatai/radiniai

Kūrybiškumas – asmens savybė, susijusi su gebėjimu atrasti tai, kas originalu, netikėta. problemos išvelgimu, savarankišku, laisvu, lanksčiu mąstymu, pasireiškia naujomis idėjomis, problemų sprendimo būdais, savo nuomonės turėjimu. Svarbu (1 pav.) kurti palankią vaiko gerovei aplinką, ugdančią kūrybiškumą, o *alfa* kartos vaikams – IKT naudojimas būtinas, taip pat ir didaktiniu požiūriu IKT – suteikia galimybę vaiko kūrybinei saviraiškai bei vaizduotės išlaisvinimui. Semdamasis idėjų iš kasdienybės smulkmenų vaikas, pasitelkęs fantaziją, laimę atras pačiose netikėčiausiose vietose. Kūrybiškumo ugdymo siekiamybė yra skatinti vaiką atidžiau pažvelgti į save, geriau suvokti savo pomėgius, pajusti savo vertę, realizuoti savo tikrąjį „Aš“. Tai yra brandžios pilietinės visuomenės asmenybės pamatai.

1 pav. Brandžiai pilietinės visuomenės asmenybei įtakos turintys veiksniai (sudaryta autoriaus, 2022)

Išvados

Teorinė mokslinės literatūros ir dokumentų analizė atskleidė, jog vaikų kūrybiškumą reikėtų atsižvelgti į tam tikrus veiksnius: metodų įvairovę, palankią ugdymo(si) aplinką, kurioje būtų įvairių, kūrybiškumą skatinančių priemonių, kad vaikas turėtų erdvės ir laisvės savo idėjų išraiškai. Tokiu būdu siekiama, kad tobulėtų gebėjimas atrasti įkvėpimo šaltinius, IKT priemonių integravimas yra orientuotas į vaiką ir jo kūrybiškumo ugdymą. IKT naudojimas skatina vaikų motyvaciją, bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais, suaugusiais, realizuoti savo tikrąjį „Aš“, domėtis ir atrasti naujus, dar nežinomus, dalykus, o tai svarbios brandžios pilietinės visuomenės nario asmens savybės.

DOROVINIO UGDYMO METODAI PRADINĖSE KLASĖSE

Jekaterina Sereda
Klaipėdos universitetas

Įvadas

Temos aktualumas. Pasak E. Martišauskienės ir S. Vaičekauskienės (2015), mokykla siekia labai svarbaus tikslo – dorovinių vertybių, užtikrinančių vienodą žmogaus, kaip asmens, tapimo ugdymą. Humaniškos vertybės amžinos, jos padeda tapti darbu mėgstančiais, dorais, sąžiningais, darančiais pasaulį geresnį, žmonėmis. Pagrindiniai žmogaus doroviniai kriterijai yra įsitikinimai, moraliniai principai, vertybinės orientacijos, o taip pat santykiai su artimaisiais ir nepažįstamais žmonėmis. Būtina, kad jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikai ugdytų dorovę, kad kiekvienam vaikui normos, taisyklės ir moralės reikalavimai būtų kaip įprastinės elgesio formos. Moksleiviams būtina ne tik gauti žinių, o visada ir visur elgtis dorai (Savinova, 2019).

Tyrimo problema. Ar doroviniai metodai padės mokiniui tapti dorovingu?

Tyrimo tikslas. Išanalizuoti dorovinio ugdymo pradinėse klasėse metodus.

Tyrimo metodai. Mokslinės literatūros analizė.

Pagrindiniai tyrimo radiniai

Jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams būtina ugdyti dorovingumą per žaidimus ir aktyvią veiklą, nes dėl savo amžiaus jie negali pilnai įvertinti dorovinius ryšius. Todėl vienas iš būdų, kuriam pedagogas turi suteikti prioritetą – grupinį mokomųjų užduočių formų organizavimą. Pedagogas turi įtraukti mokinius į bendrą veiklą, bendrai su jais numatyti tikslus, užduotis ir pageidaujimą rezultatą. Toks būdas padeda vaikams tapti pilnaverčiais žmonėmis, nes jie gauna ne tik žinių, bet ir mokosi taipti doru žmogumi aktyviai dalyvaudamas veikloje, nešti atsakomybę už savo darbą argumentuojant, kodėl svarbu gerbti kitus ir jiems padėti, apibendrinant, kaip pasielgti įvairiose situacijose (Kozlov, 2001; Savinova, 2019).

Vienas iš būdų vaikams ugdyti dorovingumą – darbas su vadovėliu. Mokytojui būtina iš anksto patikrinti, kad vadovėlyje būtų sutelktas dėmesys visoms vertybėms, kurias įsisavintų vaikai, užduotys vadovėlyje turi būti taip pateiktos, kad vaikas mokytųsi argumentuoti savo požiūrį. Mokiniai mokysis būti dorovingais, jei vadovėlyje bus pateikiami pavyzdžiai iš žmonių gyvenimo (Kudžmaitė, 2012).

Svarbūs yra pasakojimai ir dalyvavimas pokalbiuose. Pokalbiai gali būti žaidimo dalis ir dalyvavimas aptarimuose. Juos rekomenduojama praveisti pamokų ir nepamokiniu laiku. Svarbu, kad pedagogas paragintų vaiką išreikšti savo nuomonę, įrodyti žmonių poelgių teisingumą. Pedagogas neturi atskleisti vertybes, bet turi sužadinti vaiką savarankiškai galvoti, analizuoti, pareikšti savo pasirinkimo atsakomybę (Savinova, 2019).

Pradinių klasių mokiniams svarbu ugdyti dorovingumą naudojant informacines technologijas. Mokiniai aktyviai naudojami kompiuteriais, telefonais, todėl pedagogui svarbu mokyti vaikus bendrauti mandagiai su bendraamžiais internete, nuoširdžiai ir etiškai jaustis, vaikams prasideda doroviniai santykiai su kitais žmonėmis (Kondratavičienė, 2019).

Išvados

Pradinių klasių vaikai gali ugdyti dorovę tiek mokykloje, tiek už jos ribų. Pedagogas turi organizuoti grupines užduotis, darbą su vadovėliu, sužadinti dalyvavimą pokalbiuose, pasakojimų aptarimuose ir naudojantis technologijomis. Svarbiausia vaiką suinteresuoti, kad jis pats norėtų tapti dorovingu ir padėtų kitiems tokiais būti. Vaikui svarbu gautas žinias pritaikyti praktiškai, ypač svarbu tikėti, kad dorovingumas leis pasaulį, kuriame jis gyvena padaryti geresnį.

Literatūra:

1. Kondratavičienė, R. (2019). Pradinių klasių mokinių vertybių ugdymas naudojant informacines komunikacines technologijas. *Pedagogika*, t. 133, Nr. 1, p. 202–216.
2. Kudžmaitė, S. (2012). *Dorovinių vertybių ugdymo vadyba pradinių klasių vadovėliuose*. Vilnius.
3. Martišauskienė, E., Vaičekauskienė, S. (2015). Vertybės bendrojo ugdymo mokykloje: Pedagogų požiūris. *Pedagogy Studies / Pedagogika*, 118(2), p. 127–144.
4. Козлов, М. (2001). *Воспитание нравственного сознания*. М.: Академия.
5. Савинова, Ю. (2019). *Развитие нравственных качеств у учащихся начальной школы*. Екатеринбург.

MUZIKOS REIKŠMĖ VAIKO EMOCINEI GEROVEI

Rolandas Tarvainis

Klaipėdos moksleivių saviraiškos centras

Įvadas

Temos aktualumas. Muzika – jautriausias menas, nes jis operuoja intonacijomis, įgalinančiomis kalbėti „širdies kalba“, susieti žmones intuityviais, emociniais-dvasiniais artimumo ryšiais“ (Rinkevičius, 2006). Muzikos kalba, tai neverbalinė informacija, kuri yra labai reikšminga komunikacijoje, nes tai tarsi įrankis išreikšti žodine kalba neaprašomas būsenas, nusiteikimus. Mokslininkų teigimu, apie 90 procentų emocinės informacijos žmogus išreiškia ir priima ne žodžiais, o klausia, kūno judesiais, žvilgsniu, lytėjimo kalba. Tai savitas tarpusavio bendravimo būdas ir procesas, kuris yra būtinas kiekvieno žmogaus gyvenimui, sveikatai ir gerovei (Aleksienė, 2010). Muzika – skambantis menas, ją suvokiame klausia. Jos negalime paliesti, negalime matyti. Ji gyva tuomet, kai skamba. Joje garsais išreiškiami jausmai, mintys ar vaizdiniai. Dailėje ar fotografijoje tai galima perteikti vaizdu, poezijoje ar prozoje – žodžiu, skulptūroje – forma. Muzika mus pasiekia per klausą ir viską išreiškia garsu. Muzika veikia klausytojų mintis ir jausmus, verčia mąstyti, grožėtis. Šiuolaikiniame pasaulyje muzikos yra labai daug ir ji skamba įvairiausiose vietose, situacijose, atlieka skirtingas funkcijas: muzika skamba **koncertų salėse** ir yra skirta įdėmiai klausytis; muzika skamba **kaip pritarimas (akompanimentas)** ir yra neatsiejama kito veiksmo dalis, pvz., muzika skamba kine, teatro spektaklyje, per valstybines ar religines šventes ir pan.; muzika skamba **kaip fonas**, ji nėra labai svarbi ir įdėmiai klausoma, pvz., parduotuvėje ar kirpykloje, ruošiant pamokas, tvarkantis, žaidžiant; muzika taikoma kaip **gydymo (terapinė) priemonė**, galinti reguliuoti įvairias emocines ir psichines būsenas. **Tikslas-** atskleisti muzikos reikšmę vaiko gerovei.

Pagrindiniai teiginiai. Muzikos užsiėmimai labai svarbūs ne tik neurotipiniams vaikams, bet ir turintiems emocijų ir elgesio sutrikimų. Muzikinė veikla, kurioje vaikas dalyvauja, padaro vaiką laimingesnį, jautresnį, taip koreguoja jo emocijas. Vaikas išmoka naujų elgesio būdų ir patiria išgyvenimus, kuriuos, kaip tam tikrą gyvenimo būdą, ir pasirenka. Jei muzikinė veikla teikia džiaugsmo, vaikas išmoka pasirinkti naujus elgesio būdus ir kitomis gyvenimo situacijomis. Vaikai, turintys mokymosi sunkumų, elgesio, emocijų ar kitokių sutrikimų, dažnai patiria ir bendravimo sunkumų. Muzikiniu ugdymu galima gerokai daryti įtaką šių vaikų saviraiškai, plėsti pažintinę jų veiklą, taip pat skatinti jų komunikaciją ir socializaciją. Muzikos dėka jie gali pajusti emocinį pasitenkinimą, turi galimybę save išreikšti, atskleisti savo gabumus. Per muzikos pratybas svarbiausia yra bendrauti su vaiku pasitelkus muziką. Turi būti užtikrinamas psichologinis saugumas, kad bendravimas būtų visavertis ir vaikas jaustųsi galintis atskleisti savo jausmus, pasidalyti mintimis, išgyventi teigiamas emocijas. Dalyvaudami papildomo ugdymo muzikos užsiėmimuose vaikai, turintys mokymosi, emocijų, bendravimo ir kt. sutrikimų, per muzikinę kūrybinę veiklą sėkmingai atskleisdami savo galimybes, ima labiau pasitikėti savimi, patiria dvasinę pusiausvyrą, aplinkinių pritarimą ir teigiamą savęs vertinimą. Jie to pasiekia gerindami asmeninę ir socialinę kompetenciją, plėtodami individualius interesus, ugdydami teigiamus savo bruožus ir gebėjimus. Muzika vaikams suteikia teigiamų emocijų, efektyvina jų saviraišką, padeda komunikuoti ir integruotis į ugdomąją aplinką.

Išvada. Muzika vaikams: palengvina įtampą ir stresą; išmoko vaikus nusiraminti, kai jie yra įsiaudrinę; muzikinėmis pertraukėlėmis siekiama pailsėti nuo įtempto mokymosi; pristatant kūrybinį mąstymą, muzika sužadina vaikų vaizduotę; suteikia malonumą.

MEDIJŲ RAŠTINGUMAS PRADINĖJE MOKYKLOJE

Rosita Vaičiulė

Klaipėdos universitetas

Įvadas

Temos aktualumas. Per įvairias medijas ir kitus informacijos kanalus mus pasiekia dideli informacijos srautai, todėl gebėjimas rasti, suvokti ir kritiškai vertinti bei panaudoti informaciją yra vieni svarbiausių XXI amžiaus žmogaus gebėjimų ugdymu, kurie vadinami medijų ir informaciniu raštingumu. Panaudojant medijas puoselėjama XXI a. pedagogika, kuriai būdingas „mokymasis veikiant“ ir besimokančiojo aktyvaus vaidmens pabrėžimas. Laikantis šio požiūrio ugdant medijų ir informacinį raštingumą, mokiniai turėtų būti skatinami tyrinėti aplinką, patys kurti pranešimus, dalyvauti diskusijose ir apmąstyti savo veiklą medijose, o mokytojai – juos aktyviai palaikyti (Pedagogies of Media and Information Literacies, p. 16–17). Medijose pateikiami vaizdai, garsai ir pranešimai yra itin galingas tikrovės pakaitalas, todėl vis plačiau pripažįstama, kad greta tradicinio raštingumo būtina ugdyti medijų naudojimo raštingumą jau vaikystėje. Medijų naudojimo raštingumas apima gebėjimą efektyviai ieškoti ir rasti, kritiškai vertinti ir atsakingai naudoti spaudoje, radijo ir televizijos laidose, kino filmuose, internete ir kitokiais būdais pateikiamą informaciją. Šis raštingumo procesas suprantamas kaip pasirengimas bei gebėjimas kritiškai mąstyti ir vertinti viešojoje erdvėje esančią informaciją, puoselėjant sąmoningumą, pilietinę ir kultūrinę brandą bei socialinius įgūdžius.

Tyrimo problema. Vaikai nuolat susiduria su medijomis, tačiau dažniausiai jie stokoja gebėjimų savarankiškai ir kritiškai vertinti tai, kas juos pasiekia įvairiais informacijos kanalais.

Tyrimo tikslas. Pateikti pradinių klasių mokinių medijų raštingumo stebėjimo ir interviu rezultatus.

Tyrimo metodai. Mokslinės literatūros ir interneto duomenų analizė, turinio analizė, apibendrinimas, stebėjimas, interviu.

Pagrindiniai tyrimo rezultatai

Atlikus stebėjimą ir interviu su pradinių klasių (I-IV) moksleiviais, galima teigti, kad pagrindiniai šio laikotarpio uždaviniai yra draugystė, įgūdžių mokymasis, savęs įvertinimas, konkrečios operacijos ir komandiniai žaidimai. Svarbiausi šio amžiaus vaikų veiklos orientyrai, padedantys išspręsti krizę ir įvykdyti uždavinius, yra mokymasis ir ugdymas. Vaikui pradėjus lankyti mokyklą, atsiranda naujų mokymosi formų, kurios papildo senąsias. Mokymasis tampa planingas, organizuotas, privalomas. Sėkmingai įvykūžius uždavinius, atsiranda kompetencija (įgūdžių ir intelekto laisvas panaudojimas atliekant užduotis), priešingu inercija (veiksmų ir minčių paralyžius, trukdantis produktyviam darbui). Interviu rezultatai parodė, kad pradinėse klasėse medijų ir jų turinio naudojimas yra integruojamas į įvairias pamokas: lietuvių kalbos, etikos, užsienio kalbos, pasaulio pažinimo, rečiau matematikos pamokas. Pasitelkiant medijas skiriamos tyrinėjimo užduotys (informacijos šaltinių paieškai, duomenims rinkti, išvadoms daryti); kritinio mąstymo užduotys (skirtos medijose pateiktų informacijos šaltinių analizei, kritiniam vertinimui, probleminiams, diskusiniams klausimams kelti ir sprendimų paieškai); kūrybinės užduotys (skirtos medijų ir žiniasklaidos pranešimams kurti). Išanalizavus tyrimo rezultatus, galima teigti, kad medijų raštingumas apima šiuos pradinių klasių moksleivių gebėjimus: estetinius ir kūrybinius; gebėjimus suvokti, kurti ir interpretuoti medijų turinį. Šiuos gebėjimus mokiniai ugdo patys kurdami medijų turinį. Svarbu pažymėti ir bendravimo bei komunikavimo - gebėjimą bendrauti per medijas ir susitapatinti su skirtingais vaidmenimis jose. Mokiniai to mokosi bendradarbiaudami ir praktiškai veikdami. Bendravimo gebėjimai padeda mokyti išreikšti savo požiūrius ir nuostatas. Kritiško mąstymo ir analizės gebėjimai ypač svarbūs norint suprasti ir savaip interpretuoti įvairių medijų turinį. Geriausia šiuos gebėjimus, kaip parodė tyrimas, ugdyti tiriant įvairius medijų turinius ir žanrus. Pradinių klasių mokiniai akcentavo, kad pamokos, kuriuose naudojamos skirtingos medijos, jiems patinka ir yra įdomios. Moksleiviai pažymėjo, kad jiems labiausiai imponuoja tokie užsiėmimai ir užduotys, kur reikia ką nors kurti, filmuoti, kiti teigė, kad patinka ieškoti informacijos, rengti pranešimus.

Išvados

Medijų raštingumo ugdymas sėkmingai integruojamas į bet kokias pamokas pradinėje mokykloje. Tai ne tik pagerina ugdymo proceso kokybę, bet ir motyvuoja moksleivius kuo daugiau sužinoti, ugdo jų kritinį mąstymą, kūrybiškumą, suteikia technologinių žinių apie medijų turinio pateikimą, konstruktus.

SUAUGUSIŲJŲ VAIDMUO UGDANT IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ KŪRYBIŠKUMĄ: TEORINIS ASPEKTAS

Evelina Žukauskaitė
Klaipėdos universitetas

Ivadas

Temos aktualumas. Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ (2012) nusakančioje valstybės viziją ir raidos prioritetus, kūrybiškumas išskiriamas kaip viena iš trijų vertybių, reikalingų valstybės pažangai. Šioje strategijoje Lietuva įvardijama kaip šalis, kurioje skatinamas žmonių kūrybiškumas, saviraiška, kurios gerovę kuria atsakingi, kūrybingi ir atviri žmonės. Tam, kad Lietuvos pažangos strategijoje numatytą valstybės viziją būtų galima pasiekti, vieną iš reikalingų savybių – kūrybiškumą – reikia pradėti ugdyti jau vaikystėje ir rūpintis šios savybės plėtojimu visą gyvenimą. Todėl vaikų kūrybiškumo plėtra skiriama daug dėmesio. Manoma, kad ilgainiui vaikų kūrybiškumo plėtra turėtų prisidėti plėtojant sumanios ekonomikos ir sumanaus valdymo sričių plėtojimą. Vaikai yra visuomenės dalis, todėl visuomenės, suaugusiųjų, pareiga juos ugdyti visapusiškai, mokant sėkmingai dirbti kartu, kritiškai vertinti aplinkinį pasaulį ir jį kurti. Ši patirtis, įgyjama per pirmuosius kelis gyvenimo metus, turi įtakos ne tik pačių vaikų gyvenimui, bet ir visuomenės ateičiai (Phu, 2019).

Tyrimo problema. Kokia yra suaugusiųjų įtaka ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumą?

Tyrimo tikslas. Išsiaiškinti suaugusiųjų įtaką vaikų kūrybiškumo ugdymui teoriniu aspektu.

Tyrimo metodai. Mokslinės literatūros analizė, dokumentų analizė.

Pagrindiniai tyrimo radiniai

Kūrybiškumo raidai svarbi psichologinė aplinka tiek namie, tiek ugdymo įstaigoje. Namuose svarbus vaiko santykis su tėvais. Manoma, kad vaiko interesai priklauso nuo ankstyvosios patirties šeimoje (Grakauskaitė – Karkockienė, 2002). Svarbu ir tai, koks tėvų auklėjimo stilius yra pasirenkamas: autoritetingas (demokratiškas), autoritarinis, laisvasis ar nuolaidžiauojantis. Kūrybiškumo skatinimui geriausias demokratiškas auklėjimo stilius, kai vaiko elgesys nėra toks varžomas, vaikas gali rodyti iniciatyvą ir įgyvendinti sumanymus. Autoritarinis ir stipriai ribojantis elgesys veikia vaiką neigiamai, nes paties vaiko pastangos nebūna įgyvendinamos (Mehrinejad, Rajabimoghadam, Tarsafi, 2015). Ikimokyklinis ugdymas vaikui suteikia daugiausia galimybių kūrybiškumo raiškai ir plėtotei (Jautakytė, 2014). Ugdymo įstaigoje vyraujanti aplinka taip pat labai svarbi kūrybiškumo raidai, čia didžiausią įtaką daro pedagogas, ugdantis vaiką. Kūrybiško žmogaus ugdymas nuo mažens pedagogams tampa iššūkiu. *Ikimokyklinio ugdymo metodinėse rekomendacijose* (2015) pabrėžiama ir tai, kad jeigu pedagogo elgesys yra perdėtai vaiką globojantis ar vaikui nuolaidžiauojantis, vaikams ugdysis tokias savybes kaip paklusnumas, bejėgiškumas, nekūrybiškumas. Šiose rekomendacijose taip pat teigiama, kad ikimokyklinio ugdymo mokytojui turėtų būti svarbu kurti tokią ugdymo aplinką, kurioje vaiko individualumas gali skleistis, o pats vaikas po truputį tapti visapusiškai, atsakinga ir kūrybiška asmenybe. Svarbu, kad pedagogas ugdytinius įtrauktų į tokią veiklą, kurioje jie mokytųsi kūrybiškai pritaikyti savo žinias, įgūdžius, gebėjimus, galėtų plėtoti įgimtas kūrybos galias, patirti kūrybos sunkumus ar džiaugsmą. Pedagogas yra tiesioginis ugdymo proceso kūrėjas, o nuo jo veiklos bei asmenybės priklauso ugdytinių veikla ir vystymasis.

Išvados

Kūrybiškumo ugdymui svarbūs suaugusieji, kurie supa vaiką. Tėvai gali prisidėti prie kūrybiškumo ugdymo šią savybę pasirinkdami demokratišką auklėjimo stilių šeimoje ir sudarydami sąlygas vaikui įgyvendinti kilusias idėjas, tačiau labiausiai prie kūrybiškumo ugdymo prisideda pedagogas, kurdamas ugdomąją aplinką ikimokyklinio ugdymo įstaigoje ir organizuodamas bei vadovaudamas ugdymui. Ugdymo įstaigoje svarbu, kad pedagogas tinkamai parinktų veiklas, ugdančias kūrybiškumą ir sudarytų galimybę vaikui dalyvauti įvairiose veiklose.

Literatūra:

Phu, H., M. (2019). *Developing creativity for children: Roles of parents*. Prieiga internetu https://www.researchgate.net/publication/335099597_Developing_creativity_for_children_Roles_of_parents

Grakauskaitė – Karkockienė, D. (2002). *Kūrybos psichologija*. Vilnius: Logotipas.

Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos, (2015). Prieiga internete: https://www.ikimokyklinis.lt/uploads/files/dir1049/dir52/dir2/17_0.php

Jautakytė, R. (2014). Kūrybiškumo samprata ir jo ugdymas darželyje: ikimokyklinio auklėjimo pedagogų pozicija. Prieiga internete: <https://e-journals.ku.lt/journal/TBB/article/1938/info>

Mehrinejad, S., A., Rajabimoghadam, S., Tarsafi M. (2015). *The Relationship Between Parenting Styles and Creativity and the Predictability of Creativity by Parenting Styles*. Prieiga internete: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042815050326>

Klaipėdos universiteto leidykla

3-ojo tarptautinio forumo „Teisė būti sveikam ir laimingam“ mokslinių straipsnių rinkinys
„Net pats mažiausias pilietis turi teisę reikšti savo mintis ir pažiūras“

Mokslinių straipsnių rinkinys (Elektroninis leidinys)

Sudarė: prof. dr. Rasa Braslauskienė, doc. dr. Reda Jacynė

Klaipėda, 2022 06 21. Apimtis 7,75 sąl. sp. l.

Klaipėdos universiteto leidykla, Herkaus Manto g. 84, 92294 Klaipėda